

Mirva Heikkinen

**Sosiaalipedagoginen koiratoiminta seurakunnan koulutyön
toimintamenetelmänä**

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Yhteisöpedagogi AMK koulutusohjelma
Toukokuu 2018**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Toukokuu 2018	Tekijä/tekijät Mirva Heikkinen
Koulutusohjelma Yhteisöpedagogi AMK		
Työn nimi Sosiaalipedagoginen koiratoiminta seurakunnan koulutyön toimintamenetelmänä		
Työn ohjaaja Sari Virkkala		Sivumäärä 44 + 2
<p>Sosiaalipedagoginen koiratoiminta seurakunnan koulutyön toimintamenetelmänä opinnäytetyö kertoo teorian avulla ihmisille, miksi sosiaalipedagoginen koiratoiminta toimii hyvin tunne- ja vuorovaikutuskasvatuksen työmenetelmänä seurakunnan koulutyössä.</p> <p>Opinnäytetyön toisena osana laadittiin materiaalipaketti, jonka avulla on helpompi lähteä pitämään tunne ja vuorovaikutusoppitunteja. Materiaalipaketti sisältää kirjeen koululle, kirjeen vanhemmille, osallistujan lupalapun, arviointilomakkeen oppilaalle, arviointilomakkeen ohjaajalle, turvallisuusasia-kirjan sekä turvallisuusohjeet koiran kanssa toimimiseen. Materiaalipaketti sisältää viisi tunne- ja vuorovaikutuskasvatuksen oppituntia, jotka on helppo muokata eri ryhmille sopivaksi.</p> <p>Opinnäytetyön materiaali testattiin kolme kertaa. Oppitunnit testattiin yhdellä sivukylän koululla yhdeksän 10–11vuotiaan oppilaan kanssa, yhden ison koulun 18 oppilaan kuudennen luokan kanssa ja pienen yläkouluikäisten tyttöjen ryhmän kanssa.</p> <p>Arviointimenetelmänä opinnäytetyössä käytettiin työpareilta, opettajilta, koulukuraattorilta ja koulu-avustajalta saatua palautetta sekä havainnointia oppilaiden kanssa työskennellessä. Havainnointia käytettiin myös koiran käyttäytymisen arviointiin.</p> <p>Saadun palautteen perusteella sosiaalipedagoginen koiratoiminta toimii seurakunnan varhaisnuorisotyön työmenetelmänä hyvin ja toimintaa tullaan jatkamaan.</p>		

Asiasanat Green Care, eläinavusteisuus, kirkon varhaisnuorisotyö, kirkon kouluikäisten työ, koulutyö, tunne-koulutus, sosiaalipedagogiikka, sosiaalipedagoginen koiratoiminta, vuorovaikutuskoulutus
--

Centria University of Applied Sciences	Date May 2018	Author Mirva Heikkinen
Degree programme Bachelor of Humanities and education, Community Educator		
Name of thesis Social Pedagogical Dog Activity as a method for schoolwork in the church		
Instructor Sari Virkkala	Pages 44 + 2	
<p>This bachelor's thesis Social Pedagogical Dog Activity as a method for schoolwork in the church provides working material . This working material gives a theoretical basis that can justify why social-pedagogical dog activity works well as a working method and part of the emotional and interaction education of the church for school-aged children.</p> <p>The second part of the Bachelor's Thesis was a material package that makes it easier to arrange emotional and interaction lessons. The material package includes a letter to the school, a letter to the parents, a participant's permission card, a self-assessment form for a student, a self-assessment form for a supervisor, a safety document and safety instructions for working with a dog. The material package includes five lessons of emotional and interaction education, which are easy to customize for different groups.</p> <p>The thesis material was tested three times. The lesson plans were tested at a little school in countryside on nine 10-11-year-old pupils, at a large school with 18 sixth-graders and with a small group of high school girls.</p> <p>The feedback from workplaces, teachers, school curator and school assistant as well as the observations made while working with the pupils were used as evaluation methods in the thesis. The Observation was used in evaluating the dog's behavior.</p> <p>On the basis of the feedback received, social pedagogical dog activity is a good working method for the early youth work of the church and will be continued.</p>		

Key words

Green Care, Animal Assisted Interventions, Church Early Youth Work, Church School Work, School Work, Snoop Dog Training, Social Pedagogy, Social Pedagogical Dog Activities, Interaction Training

KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY

Sosiaalipedagogiikka -käsitteen määrittelemisen ei ole yksiselitteistä. Sosiaalipedagogiikassa korostuu yhteisöllisyys ja vuorovaikutus sekä toisen ihmisen auttamisen näkökulma. Sosiaalipedagogiikan lähtökohta on olla heikoimpien puolella. Ennen yhteisöllisyys ja toisten ihmisten auttaminen olivat itsensänselvyyksiä, mutta nykyään ihmiset eivät olekaan enää niin lähellä toisiaan kuin ennen. (Hämäläinen 1999, 14-15.) Sosiaalipedagogiikasta on hyvin vähän kirjoitettua kirjallisuutta. Sosiaalipedagogiikassa korostuukin toiminnallisuus sekä vuorovaikutus ihmisten kanssa toimiessa. Ihminen pyritään saamaan osaksi yhteisöä ja tällä tavalla toimitaan, ettei kukaan olisi yksin. (Tammi 2018.)

Varhaisnuorisotyö on vakiintunut nimike, jolla kuvataan seurakuntien työtä 7–14-vuotiaiden lasten parissa (Takamaa, Grönholm & Holländer 2012, 9.)

Kirkon varhaisnuorisotyön kouluyhteistyö perustuu molemminpuoliseen luottamukseen sekä pitkälliseen yhteistyökokemukseen. Koulut nimesivät evankelisluterilaisen kirkon suurimmaksi yhteistyökumppanikseen vuonna 2012 tehdyssä tutkimuksessa. Uskontokasvatus on koulun tehtävä ja kristillinen kasvatus on seurakunnan tehtävä. Koulun ja seurakunnan yhteistyössä nämä on hyvä erottaa toisistaan. Se, mikä kuuluu koulun uskontokasvatukseen, on tunnustuksetonta opetusta. Kristityillä on oikeus harjoittaa uskontoaan myös koulussa hartauselämän muodossa. Kuitenkin kannattaa muistaa, että kaikki koulun kanssa tehtävä yhteistyö ei ole hartauselämää vaan juuri lapsen ja nuoren kasvamista elämää varten. Seurakunta on kuitenkin koko koulua varten, myös heitä, jotka eivät kuulu kirkkoon. Esimerkiksi kriisitilanteessa työntekijöiden tuttuus auttaa sekä työntekijöitä että koululaisia ja koulun henkilökuntaa. (Takamaa ym. 2012, 30–31.)

Green Care -toiminta on luontolähtöistä toimintaa, jonka avulla edistetään ihmisen hyvinvointia ja elämänlaatua. Toiminta on hyvin monimuotoista ammatillista ja tavoitteellista toimintaa luontoympäristöä hyväksikäyttäen. Green Care -toiminta on sateenvarjokäsite, jonka alle kuuluvat muun muassa eläinavusteinen toiminta sekä hyvinvointimaatilat ja -puutarhat. Green Care -käsitteen alle kuuluu myös sosiaalipedagoginen koiratoiminta. (Soini, Ilmarinen, Yli-Viikari & Kirveennummi 2011, 321.)

Eläinavusteisuus on Suomessa vielä uutta, mutta vahvasti nousussa olevaa toimintaa. Terminologia on hiljattain vasta suomeksi vakiintumassa. Eläinavusteinen työskentely (AAI eli Animal Assisted

Interventions) on kattokäsite, joka pitää sisällään eläinavusteisen toiminnan (AAA), terapian (AAT) ja opetuksen (AAP). (Ikäheimo 2013, 10.)

Eläinavusteinen toiminta (Animal-Assisted Activity, AAA) on yleensä vapaaehtoistoimintaa eikä eläimen ohjaajalta vaadita sosiaali- tai terveysalan pätevyyttä. Suomessa tällaista on esimerkiksi Suomen Kennelliiton alainen Kaverikoiratoiminta. Kaverikoiratoimintaan käydään koulutus, jossa koiranohjaaja perehdytetään eläinavusteiseen toimintaan ja vierailuihin. Vierailuita voi olla päiväkodeissa, vanhainkodeissa, palvelutaloissa, yleisötapahtumissa. (Ikäheimo 2013, 10; Kennelliiton kaverikoirat.)

Eläinavusteinen terapia (Animal-Assisted Therapy AAT) on tavoitteellista toimintaa, jossa eläin on osa hoito- tai kuntoutusprosessia. Eläin toimii apuvälineenä, jolla saavutetaan haluttuja tuloksia. Terapian tarkoituksena on ihmisen fyysisen, sosiaalisen, emotionaalisen tai kognitiivisen hyvinvoinnin edistäminen. Eläimen ohjaaja on alansa ammattilainen; terveyden- tai sosiaalihuoltoalan tai kasvatuksen asiantuntija, jolla on tarvittava asiantuntemus alastaan mutta myös eläinavusteisen alan tutkinto. Terapiasta peritään palkka tai palkkio, sillä tämä ei ole vapaaehtoistoimintaa. Eläimen tulee olla tehtäväänsä soveltuva. Tosin vielä tähän ei ole yksiselitteistä yhtä testiä, jolla eläimen soveltuvuus tehtävään voidaan todeta. (Ikäheimo 2013, 11.)

Eläinavusteinen erityisopetus ja eläinavusteinen opetus (Animal-Assisted (Special) Pedagogy, AAP) on joko eläinavusteista toimintaa tai terapiaa. Yleensä opettaja tai erityisopettaja, joka on innostunut eläinavusteisesta toiminnasta tai hankkinut koulutuksen terapiaan, järjestää toimintaa oman luokkansa tai ryhmänsä kanssa. Toiminta on aina suunnitelmallista ja tavoitteellista eläinavusteista toimintaa tai terapiaa. (Ikäheimo 2013, 11.)

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY
SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 KEHITTÄMISTEHTÄVÄT	3
2.1 Perusteet sosiaalipedagogiselle koiratoiminnalle	3
2.2 Tunne- ja vuorovaikutus toimintatuntien kehittäminen	4
3 KIRKON VARHAISNUORISOTYÖN KOULUYHTEISTYÖ.....	6
3.1 Kuka on varhaisnuori?	6
3.2 Ystävyyden ja toverisuhteiden merkitys koulussa	7
3.3 Seurakunnan rooli kouluyhteistyössä	8
3.4 Verkostoituminen kouluikäisen tukena Sotkamossa	8
4 TUNTEET JA NIIDEN TUNNISTAMINEN.....	10
4.1 Mitä tunteet ovat?	10
4.2 Miksi omia tunteita on hyvä tunnistaa?.....	11
4.3 Mitä itsetunto on?	12
4.4 Hyvät vuorovaikutustaidot.....	13
5 GREEN CARE	15
6 SOSIAALIPEDAGOGINEN KOIRATOIMINTA.....	18
6.1 Mitä on sosiaalipedagogiikka?	18
6.2 Sosiaalipedagogisen koiratoiminnan alku.....	20
6.2.1 Toiminnan tavoitteellisuus	20
6.2.2 Sosiaalipedagogisen koiratoimintaan kouluttautuminen	21
6.2.3 Mitä täytyy ottaa huomioon koira-avusteisessa työssä?	22
6.2.4 Miksi koira?	24
6.2.5 Koiran psyykkiset, fyysiset ja sosiaaliset vaikutukset ihmiseen	25
6.2.6 Koiran kyky tunnistaa tunteita.....	25
7 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TOTEUTUS	27
7.1 Havainnointi aineistonkeruumenetelmänä	27
7.2 Sivukylän oppilaat.....	28
7.3 Kuudesluokkalaiset	31
7.4 Yläkouluikäiset tytöt.....	34
8 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN ARVIOINTI.....	37
8.1 Palautteen kerääminen	37
8.2 Havainnointi arvioinnin näkökulmasta	38
8.3 Kehittämistehtävän tavoitteiden saavuttaminen.....	39
9 POHDINTA	40
LÄHTEET
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Koiran sanotaan olevan ihmisen paras ystävä. Suomessa on rekisteröityjä koiria 650 000, ja koiran läsnäolo vaikuttaa positiivisesti ihmisten sosiaalisiin suhteisiin, joten miksi emme käyttäisi sitä apuna ja työkaverina myös kirkon nuorisotyössä? Koiran läsnäolo rauhoittaa vilkkaamman lapsen ja rentouttaa sivuun vetäytyvämmän lapsen. Tutkitusti eläimen ja ihmisen välinen yhteys lisää molempien oksitosiinin tuotantoa sekä parantaa oppimista. Koiran silittäminen alentaa verenpainetta ja laskee sykettä. (Beetz, Uvnäs-Moberg, Julius & Kortschal 2012; Kennelliiton kaverikoira, 4–5.)

Olen käyttänyt koiraa apuna työssäni kirkon nuorisotyönohjaajana vuodesta 2000 asti. Koiran läsnäolon avulla hiljaisimmatkin nuoret ovat kertoneet asioita, jotka muuten olisivat jääneet kuulematta. Koira on toiminut siltana nuoren ja ohjaajan välillä. Sosiaalipedagogisen koiratoiminnan ohjaaja -koulutukseen pääsin hakeutumaan vuonna 2016 työhöni sisältyvänä täydennyskoulutuksena. Päästäkseni koulutukseen oli minun suoritettava soveltuvuuskoe, joka tehtiin koiralle ja sen ohjaajalle. Läpäisimme koirani Iitan kanssa kyseisen soveltuvuuskokeen ja pääsimme mukaan koulutukseen. Iita on Griffon bruxellois -rotuinen pienikokoinen seurakoira, ja tämän vuoksi helposti lähestyttävä. Iita, kennelnimeltään Virikkeen Ruffstuff, on oma kasvattini, joten tiedän sen lähtökohdat elämään alusta lähtien. Koiraa on sosiaalistettu pienestä pitäen ajatellen, että Iita työskentelee mahdollisesti kanssani nuorisotyössä. Tämä Sosiaalipedagoginen koira -koulutus oli vastaus moneen kysymykseeni. Sain teoriapohjaa, jonka avulla oli hyvä ryhtyä rakentamaan kouluille ja pienryhmille sopivaa tunne- ja vuorovaikutuskoulutusta. Sosiaalipedagogiikan ajatusmaailma on hyvin lähellä kirkon nuorisotyön ajatusmaailmaa. Molemmissa tärkeää on yhteisöllisyys, toiminnallisuus, elämyksellisyys ja osallisuus. Suomessa on paljon sosiaalipedagogista toimintaa, vaikka sitä ei sillä nimellä kutsutakaan, koko suomalainen nuorisotyön historia on selkeä esimerkki sosiaalipedagogisesta työstä (Hämäläinen 1997, 38).

Suomen evankelisluterilaisessa seurakunnissa ei ole vielä tavoitteellista sosiaalipedagogista koiratoimintaa koulutyössä vielä muualla kuin Sotkamossa. Tiedon tarkistin sosiaalipedagogisen koiratoiminnan kouluttajalta Helena Prepulalta. (Prepula. 2018a.) Tämän vuoksi ensimmäinen tavoitteeni on perustella teoriapohjalta, mitä on sosiaalipedagoginen koiratoiminta ja miksi se on loistava toimintamenetelmä seurakunnan koulutyöhön. Toinen tavoitteeni on tehdä viiden kerran muokattava oppituntipaketti tunne- ja vuorovaikutustaidoista sosiaalipedagogista koiratoimintaa käyttäen. Oppituntipakettiin liitettiin myös kirjeet kouluille, kirje oppilaiden vanhemmille sekä osallistumiskortit oppilaista. Pakettiin liittyi myös turvallisuusasiakirja, turvallisuusohjeet koiran kanssa toimimisessa ja itsearviointilo-

make oppilaille sekä havainnointilomake ohjaajalle. Kehitystehtävän materiaalipaketti pohjautuu kolmen hyvin erityyppisen ryhmän kanssa käytyihin oppitunteihin. Näiden oppituntien sekä niistä saadun palautteen avulla laadittiin lopullinen materiaalipaketti.

Tavoitteena on myös saada Sotkamon seurakunnan varhaisnuorisotyölle ensimmäinen seurakunnalle myönnetty Green Care -laatumerkki Sosiaalipedagogisesta koiratoiminnasta. Tätä varten suoritin opintokokonaisuudet Green Care -perusteet (5 opintopistettä) sekä Green Care -tuotteistaminen ja -liiketalousosaaminen (5 opintopistettä). Laatumerkkiin vaaditaan Green Care -perusteet. Tällä laatu-merkillä voidaan osoittaa toiminnan olevan laadukasta, tavoitteellista, toiminnallista sekä osallistavaa. Tämän kaiken avulla voidaan toimintaa tarkasteleville ihmisille todentaa sosiaalipedagogisen koiratoiminnan tarpeellisuus.

Opinnäytetyö rakentuu seuraavasti. Ensin esitellään kehittämistehtävät, mitä tässä työssä ryhdyttiin kehittämään ja miksi. Seuraavaksi tulee teoriaosa, joka vastaa ensimmäiseen kehittämistehtävään. Teoriaosaan käytettiin aikaa ja se on laaja, alkaen kirkonvarhaisnuorisotyöstä. Tämän käsitteen muuttuminen ajan saatossa on hyvä selittää. Tunne, itsetunto ja vuorovaikutus ovat tärkeitä käsitteitä, jotka on hyvä tiedostaa, sillä niiden pohjalta voidaan ymmärtää, miksi on tärkeää tehdä sosiaalipedagogista koiratoimintaa. Green Care on sateenvarjokäsite, joka pitää sisällään muun muassa eläinavusteisen toiminnan ja tässä tapauksessa sosiaalipedagogisen koiratoiminnan. Sosiaalipedagogiikkaa ja sosiaalipedagogista koiratoimintaa painotettiin teoriaosassa, jotta tämä työ vastaisi kehittämistehtävän ensimmäiseen osioon. Kehittämistehtävän materiaalipaketin rakentamisessa käytettiin apuna kolmea eri testiryhmää. Nämä testiryhmät ja niiltä saadut palautteet on kirjattu tässä työssä siten, että anonymiteetti säilyy.

2 KEHITTÄMISTEHTÄVÄT

Sosiaalipedagoginen koiratoiminta seurakunnan koulutyön toimintamenetelmänä-opinnäytetyössä oli kaksi varsinaista kehittämistehtävää. Ensimmäinen tehtävä oli tieto perustan kokoaminen, jotta ihmisille voidaan kertoa luotettavasti faktoihin pohjautuen sosiaalipedagogisen koiratoiminnan hyödyllisyydestä. Toinen varsinainen kehittämistehtävä oli materiaalipaketin luominen. Tämän viiden kerran materiaalipaketin avulla olisi helpompi alkaa järjestää tunne- ja vuorovaikutuskoulutusta sosiaalipedagogisen koiratoiminnan avulla. Tunnit ovat helposti muokattavissa eri ryhmien tarpeita varten.

2.1 Perusteet sosiaalipedagogiselle koiratoiminnalle

Sosiaalipedagoginen koiratoiminta on uutta toimintaa. Keväällä 2018 on valmistunut neljäs vuosikursi opiskelijoita (Prepula 2018b). Tämän vuoksi, koska toiminta on uutta, usein saa pohtia, miten kertoa sosiaalipedagogisen koiratoiminnan toimivuudesta tai ylipäättänsä hyödyllisyydestä. Toiminnan hyödyllisyyden kertominen on tärkeää heille, jotka eivät vielä toimintaa tunne. Hyödyllisyyden ovat nähneet ne kollegat, jotka ovat olleet mukana oppitunneilla, joissa sosiaalipedagogista koiratoimintaa on käytetty. Ensimmäinen lähtökohta on oman toiminnan laadullisuus. Laatu näkyy siinä, että toiminta on tavoitteellista. Tavoitteet asetetaan jokaiselle oppilaalle erikseen tai asetetaan ryhmälle kokonaistavoite. Nämä tavoitteet asetetaan ennakkopalaverissa. Näihin tavoitteisiin pyritään sosiaalipedagogisen koiratoiminnan avulla.

Toiminnan uskottavuuteen vaikuttaa medianäkyvyys. Viime aikoina eläinavusteisuusaiheiset lehtijutut ovat saaneet erittäin hyvin palstatilaa. Maaliskuussa 2018 Lapsiasianvaltuutettu Tuomas Kurttila otti kantaa koiran tuomaan hyvinvointiin pienessä jutussaan sosiaalisessa mediassa Facebookissa. Hän oli huolissaan sijaisperheessä asuvista lapsista, jotka ovat voineet joutua jättämään kotiinsa parhaan ystävänsä –koiran. (Kurttila 26.3.2018.) Länsi-Uusimaa lehdessä oli juttu Ristin koulun koiratoiminnasta, jossa Kalle -koira saa oppilaat keskittymään (Länsi-Uusimaa 23.3.2018.)

Toiminnan uskottavuuteen vaikuttavat myös aiheesta tehdyt tutkimukset sekä kehittämistehtävät eri oppilaitoksille. Näin toiminta tulee näkyväksi ihmisille. Tämän kehittämistehtävän teoriaosuudessa pyritään löytämään ne lähteet, jotka auttavat kertomaan sosiaalipedagogisen koiratoiminnan hyödyllisyydestä. Näistä lähteistä tärkeimmät ovat Ikäheimon Karvaterapiaa; Eläinavusteinen työskentely

Suomessa (2013) sekä Kahilaniemen Eläinavusteinen Interventio (2016) Lähdekirjallisuutena käytetään myös varhaisnuoruuden tunnetoimintaa käsittelevistä kirjallisuutta.

Green Care -toiminta on sateenvarjokäsite luontoon tukeutuville hyvinvointipalveluille. Toiminnan uskottavuuteen vaikuttaa myös tulevaisuudessa haettava Green Care -laatumerkki Sosiaalipedagogiselle koiratoiminnalle Sotkamon seurakunnassa. Edellytykset tämän hakemista varten ovat olemassa, jos vain saadaan seurakunnan luottamushenkilöt uskomaan Green Care -laatumerkin tarpeellisuuteen. Laadun määrittäminen on erittäin hankalaa, mutta nykyisin on sosiaalialan ja terveysalan toimijoillakin laaduntarkkailua ja näihin on kehitelty mittareita, kuinka laatu määritellään. (Soini ym, 2011, 326.) Green Care -laatumerkillä olisi mahdollisuus osoittaa Sotkamon seurakunnan varhaisnuorisotyön sosiaalipedagogisen koiratoiminnan olevan laadullista toimintaa.

2.2 Tunne- ja vuorovaikutus toimintatuntien kehittäminen

Tunne- ja vuorovaikutustuntien kehittäminen tapahtui kolmessa osassa. Tunteja testattiin kolmella eri ikäryhmällä. Kaikki ryhmät olivat erikokoisia, kolmesta oppilaasta kahdeksaentoista oppilaaseen. Myös tuokioiden ajat olivat jokaisessa ryhmässä erimittaisia. Tavoitteena on kehittää viiden oppitunnin paketti, jonka avulla olisi helppo ryhtyä suunnittelemaan yhdessä toimeksiantajan, yleensä opettajan tai koulukuraattorin kanssa, juuri ryhmälle sopivaa kokonaisuutta. Jokaisella lapsella ja nuorella on omat tavoitteensa ja ryhmän toiminnalla yleensä omat haasteensa ja tavoitteensa, jotka tulee ottaa huomioon tunteja suunnitellessa. Sotkamon seurakunnan varhaisnuorisotyön toimintasuunnitelmassa on otettu huomioon kirkon tyttöjen ja poikien kehittämisasiakirjan kohta, jossa painotetaan kouluikäisen lapsen kokonaisvaltaisen kasvun tukemista ja täällä erityisesti kohta kouluyhteistyöstä. (Takamaa ym. 2012,14; LIITE 1.)

Materiaalipakettiin kuuluu myös kirje kouluille, jossa kerrotaan, mistä sosiaalipedagogisen koiratoiminnan tunne- ja vuorovaikutustunneissa on kyse. Kirjeessä kerrotaan ohjaajan taustasta, suoritetusta koulutuksesta sekä siitä, että tämä on Sotkamon seurakunnan varhaisnuorisotyön koulutyötä. Materiaalipaketti sisältää kirjeen vanhemmille, jossa pyydetään lupa osallistua sosiaalipedagogiseen koiratoimintaan sekä kerrotaan vanhemmille, mitä on sosiaalipedagoginen koiratoiminta. Materiaalissa on myös arviointilomake, jonka avulla oppilas voi arvioida toimintaa ja antaa tämän avulla ohjaajalle arvokasta tietoa tuntien onnistumisesta. Oppilaan täytettävässä arviointilomakkeessa on kohdat, jossa

hän arvioi omaa suoriutumistaan oppitunnilla. Arviointilomakkeeseen kuuluu myös koiran arviointi. On tärkeää, että oppilas ymmärtää koiran läsnäolon merkityksen tunteilla. Ohjaajalle on oma havainnointilomakkeensa, jonka avulla on helppo pohtia, mitä seuraavalla kerralla tulisi erityisesti ottaa huomioon. Ohjaajan arviointilomake sisältää havainnot tunnin tunnelmasta. Arviointilomakkeen avulla ohjaaja voi tarkistaa, että on huomionnut jokaisen oppilaan. Samalla ohjaaja havainnoi, mitä jäi oppilaista mieleen ja huomioiko koira jonkun oppilaan erityisesti. Näin on helpompi suunnitella seuraavaa oppituntia.

Materiaalipaketissa on mukana turvallisuusasiakirjapohjat oppitunneille sekä koiran turvaohjeet. Turvallisuusasiakirjaan tulee seuraavat perustiedot; Ohjaajan tiedot, perustiedot toiminnasta sekä tiedot henkilöstöstä. Lisäksi asiakirjaan tulee kuvaus toiminnasta sekä osallistujille ja heidän perheilleen annetut ennakkotiedot. Asiakirja sisältää ohjelman, joka muokataan aina ryhmälle sopivaksi. Turvallisuusasiakirjassa on myös toimintaan liittyvien vaarojen arviointi. Turvallisuusasiakirjan liitteeksi tulee myös turvallisuusohjeet koiran kanssa toimimiseen. Turvallisuusasiakirja käydään läpi toimeksiantajan kanssa ja allekirjoitetaan. Tämä materiaalipaketti on työssä liitteenä. (LIITE 2.)

3 KIRKON VARHAISNUORISOTYÖN KOULUYHTEISTYÖ

Kirkon ja koulujen yhteistyö on vahvalla pohjalla. Yli 90% peruskouluista tekee yhteistyötä paikallis-seurakuntien kanssa (Sakasti, Yhteistyö kouluissa ja oppilaitoksissa). Tässä luvussa määritellään ensin, kuka on varhaisnuori. Tämän jälkeen pohditaan ystävyyden ja toverisuhteiden merkitystä koulussa, sillä se luo pohjaa tunne- ja vuorovaikutuskasvatuksen tarpeellisuudelle. Kolmannessa alaluvussa käsitellään seurakunnan roolia kouluyhteistyössä. Seurakunnan rooli kouluyhteistyössä ja koko kunnan toimijoiden verkostoitumisessa on ymmärretty Sotkamossa, sillä siellä toimitaan yhdessä eri toimijoiden kanssa kouluikäisten hyväksi.

3.1 Kuka on varhaisnuori?

Kirkkohallituksen kasvatuksen malliohjesäännön mukaan varhaisnuoria ovat 7–13 -vuotiaat lapset. Ikäskaala on todella laaja, sillä kirkon varhaisnuorisotyössä kohdataan ne 7-vuotiaat kouluun menevät lapset ja samalla tehdään töitä myös jo rippikoulun aloittavien murrosikäisten nuorten parissa. Kuitenkin Kirkkohallituksen julkaisu Kirkon Nelivuotiskertomus Monikasvoinen kirkko (2008) ohittaa tämän ikäluokan minimimäärällä sivuja verrattuna lapsityöhön ja nuorisotyöhön. Varhaisnuorisotyöstä ei kerrota Kirkon Nelivuotiskertomuksessa juuri mitään. Kuitenkin ikäluokassa tavoitetaan suuria massoja kerhotoiminnan kautta sekä koululaistyön kautta. (Hakkarainen 2010, 284–287.)

Luterilaisen kirkon varhaisnuorisotyöllä käsitetään koko seitsemästä neljääntoista välistä ikäluokkaa. Luterilaisen kirkon varhaisnuorisotyön kattojärjestönä toiminut Poikien ja Tyttöjen keskus (PTK) laati 2009 linjauksen, jonka mukaan käytetään edelleen työmuodosta puhuttaessa ammattilaisille suunnatuissa hallinnollisissa dokumenteissa termiä varhaisnuorisotyö. Samalla lailla toimitaan suurimmassa osassa seurakuntia, eli käytetään nimitystä varhaisnuorisotyö hallinnollisissa dokumenteissa, kuten toimintasuunnitelmissa ja toimintakertomuksissa sekä puhuttaessa työmuodosta. Kuitenkin yleisesti on alettu käyttää nimitystä kouluikäiset tytöt ja pojat puhuessa tästä ikäluokasta. (Jansa 2010, 266–267.)

Kirkon julkaisussa käytetään eri ikäryhmistä eri vakiintuneita nimityksiä: Tytöt ja pojat -käsitteellä tarkoitetaan 7–14 -vuotiaita lapsia ja nuoria, jotka usein ovat seurakunnan varhaisnuorisotyön ikäryhmä. Lapsi- nimitystä käytetään yleisesti silloin, kun lapsi on alle 18 -vuotias. Kouluikäinen -nimitystä

käytetään silloin, kun puhutaan 1.–9.-luokkalaisesta lapsesta. Varhaisnuorisotyö on vakiintunut nimitys, jolla kuvataan seurakuntien työtä 7–14-vuotiaiden lasten parissa. (Takamaa ym. 2012, 9.)

Sotkamon seurakunnan hallinnollisissa asiakirjoissa käytetään nimitystä varhaisnuorisotyö käsiteltäessä ikäluokkaa 7-14 -vuotiaat ja työmuodon nimi on varhaisnuorisotyö. Sosiaalisessa mediassa käytetään työmuodosta puhuttaessa käsitettä Tytöt ja Pojat. Sotkamon seurakunnan varhaisnuorisotyöllä on omat Facebook -sivut sekä oma Instagram -tili, jotka kulkevat nimellä Sotkamon Srk Tytöt ja Pojat. Tässä kehitystehtävässä käytetään varhaisnuoren sijaan käsitettä kouluikäinen, sillä tämän kehittämissuhteen pääkohderyhmä ovat kouluikäiset tytöt ja pojat. (LIITE 1.)

3.2 Ystävyyden ja toverisuhteiden merkitys koulussa

Vaikka perhettään ei voi valita, niin ystävänsä voi. Murrosiässä perhe jää taka-alalle ja ystävien merkitys korostuu. Kysyttäessä, mikä on sinulle tärkeintä, on useimpien nuorten vastaus ystävät. Tämä on sinänsä ymmärrettävää, sillä nuori viettää suurimman osan ajastaan ystävien seurassa. Ystävät ovat useimmiten samassa elämäntilanteessa kuin nuori itse. Ilmiselvin paikka saada uusia ystäviä on koulu. Nuori kuitenkin viettää päivästänsä suurimman osan koulussa. (Pääskysaari 2002, 52–53.)

Kouluikäiset viettävät suurimman osan päivästänsä koulussa, joten koulun merkitys lapsen arjessa on suuri. Koulussa luodaan ystävyssuhteita ja opetellaan elämässä tärkeitä ryhmätoiminnan taitoja. Koulun kasvatustehtävässä on painotettu oppilaiden sosiaalisen kehityksen tukemista. Haasteellisin vaihe tässä on siirtyminen alakoulusta, yläkouluun. Toiveet, odotukset ja pelot kohdistuvat ensimmäisenä sosiaalisiin suhteisiin: saanko minä kavereita koulussa. Sen jälkeen tulevat vasta kouluympäristön muuttuminen ja koulutyöskentelyn muuttuminen luokkaopettajuudesta aineenopettajiin. Tässä vaiheessa oppilaat alkavat pohtia yhä enemmän, kuka minä olen, mitä muut ajattelevat minusta ja mikä minusta tulee isona. Murrosiän vaikutus näkyy tässä vaiheessa selvimmin.

Koulukiusaamista varten on olemassa laki, jonka tulisi suojella jokaista lasta ja opettajaa koulussa. Tämä sisältyy YK:n ihmisoikeusjulistukseen. Kuitenkin kouluissa kiusataan. Tutkimusten mukaan peruskouluissa 10% oppilaista kokee kiusaamista. Oppilaat odottavat opettajan puuttuvan kiusaamistilanteisiin sen sijaan, että kehoitettaisiin oppilaita puuttumaan kiusaamiseen. Tähän on suurimpana syynä pelko joutua itse kiusatuksi. (Nevalainen 2010, 80–85.)

3.3 Seurakunnan rooli kouluyhteistyössä

Vuonna 2012 Opetushallituksen tekemässä kyselyssä suurin osa peruskouluista nimesi tärkeimmäksi yhteistyökumppanikseen seurakunnan. Toimiva yhteistyö pohjautuu pitkälti historiaan, mutta toimivaksi sen tekee molemminpuolinen luottamus ja selkeä työnjako. Uskontokasvatus on koulun tehtävä ja kristillinen kasvatus on kodin ja seurakunnan tehtävä. Koulun ja seurakunnan yhteistyössä nämä on hyvä erottaa toisistaan. Se, mikä kuuluu koulun uskontokasvatukseen, on tunnustuksetonta opetusta. Kristilliseen kasvatukseen kuuluva hartauselämä, on kristittyjen oikeus harjoittaa uskontoaan myös koulussa. Kuitenkin kannattaa muistaa, että kaikki koulun kanssa tehtävä yhteistyö ei ole hartauselämää, vaan juuri lapsen ja nuoren kasvamista elämää varten. Seurakunta on kuitenkin koko koulua varten, myös heitä, jotka eivät kuulu kirkkoon. Esimerkiksi kriisitilanteessa työntekijöiden tuttuus auttaa sekä työntekijöitä että koululaisia ja koulun henkilökuntaa. (Takamaa ym. 2012, 30–31.)

Tähän tutun työntekijän imagoon kuuluu yhtenä tehtävänä myös kouluissa tehtävänä yhteistyönä sosiaalipedagoginen koiratoiminta, jonka sisältönä toimii tunne ja vuorovaikutuskasvatus. Tunne- ja vuorovaikutuskasvatuksen pohjana toimii Kultainen sääntö, joka löytyy kaikista kulttuureista: Tee toiselle, minkä toisen haluaisit tekevän itsellesi. Tarkoituksena on tukea lapsen kokonaisvaltaista kasvua. Kirkon tehtävää kristillisestä kasvatuksesta käsin voidaan myös ajatella sosiaalipedagogisen koiratoiminnan tukevan myös rakkauden kaksoiskäskyä. Rakasta Jumalaa yli kaiken ja lähimmäistäsi kuin itseäsi. (Matt. 22:39)

3.4 Verkostoituminen kouluikäisen tukena Sotkamossa

On tärkeää, että jokaisella kouluikäisellä on joku luotettava aikuinen, kenen kanssa voi puhua mieltä askarruttavista asioista. Parhaimmillaan se on koti, jossa voi vanhempien kanssa puhua kaikesta, mutta on myös sellaisia asioita, joita ei voi vanhemmiltaan kysyä. Lapsilla ja nuorilla on oikeus aikuisen läsnäoloon ja tukeen. (Läsnäolon nuorisotyö 2016, 17.) Sotkamossa on pyritty siihen, että jokaisella kouluikäisellä olisi oman opettajan lisäksi kontakti johonkin vapaa-ajan sektorin työntekijään. Tämän vuoksi Sotkamon seurakunnan varhaisnuorisotyössä tehdään paljon yhteistyössä koulutyötä kunnan nuorisotoimen kanssa. Keväällä kaikki kolmasluokkalaiset kokoontuvat Kaveripäiville seurakunnan leirikeskukseen Rytilahden majalle, jolloin tutustutaan, keskustellaan ystävyystyöstä, hyvistä tavoista ja sosiaalisen median käytöstä sekä leikitään välitunneille sopivia leikkejä yhdessä. (LIITE 1.)

Keväisin seurakunnan leirikeskukseen kokoontuvat myös kaikki kuudesluokkalaiset. Heidät on jaettu kahdelle eri päivälle. Päivän aikana keskustellaan siitä, mitä kaveruus kestää, ja poliisi pitää tietoisuuden päihteistä. Ulkona järjestetään kaaospelin avulla tietovisa päihteistä. Yhdessä keskustellaan sosiaalisen median käytösäännöistä. Päivän aikana seikkaillaan köysillä korkealla, minkä avulla voi kokea, että uskaltaa tehdä asioita ihan ilman päihteitä. (LIITE 1.)

Syksyllä seitsemäsluokkalaiset tulevat seurakunnan leirikeskukseen Rytilahden majalle Seiskapäiville, jolloin luokanvalvoja saa päivän aikana osallistua oman luokkansa toimintaan ryhmän jäsenenä. Päivän aikana tehdään ryhmäytymistehtäviä, mennään lautalla lammen yli ja selvitetään nilkkaköysisotku. Seiskapäivillä myös roikutaan hämähäkinä seitin keskellä, jolloin yksi oppilas on toisten oppilaiden varassa köysien kannattelemana. Jokainen oppilas tekee itselleen luokkalogolla painetun esiliinan koulun kotitaloustunteja varten. Oman luokanvalvojan kanssa etsitään positiivisia vahvuuksia jokaisesta oppilaasta. Oppilaat tutustuvat paremmin toisiinsa ja nuorisotyönohjaajat ja nuorisohjaajat sekä koulukuraattori ja poliisi tutustuvat oppilaisiin. Näiden päivien aikana oppilaille saattaa jäädä mieleen se tuttu aikuinen, kenen kanssa voisi vaikka puhua. (LIITE 1.)

Mukana näissä kaikissa päivissä on sosiaalipedagogikoira. Näissä päivissä koiran tehtävä on olla ns. sisäänheittäjänä, eli tutustuttajana oppilaan ja nuorisotyönohjaajan välillä. Oppilaan on huomattavasti helpompaa tulla juttelemaan nuorisotyönohjaajan kanssa, kun nuorisotyönohjaajalla on vieressä koira. Usein juttu alkaakin koirista ja päättyy pitkälle perheen kuulumisiin. Näissä tilanteissa sosiaalipedagoginen koira on jo tullut tutuksi vuosien varrella oppilaille sekä opettajille. Koira rauhoittaa ryhmässä vilkkaimman kaverin ja auttaa hiljaisinta juttelemaan.

Sotkamossa on kouluikäisen tukena verkosto, johon kuuluvat kiinteästi Sotkamon evankelisluterilainen seurakunta, Sotkamon kunnan nuoris- ja koulutoimi, koulukuraattori ja poliisi. Vaihtelevasti mukana on ollut myös Kainuun sosiaalipuolelta perhetyöntekijöitä, koulun mielenterveyssairaanhoitaja ja koulupsykologi. Kokoamalla moniammatillisen toimijaverkoston kouluikäisen tueksi voidaan pyrkiä siihen, että jokainen kouluikäinen tulee nähdyksi ja kuulluksi. (LIITE 1.)

4 TUNTEET JA NIIDEN TUNNISTAMINEN

Mitä paremmin ihminen tuntee itsensä ja oppii tunnistamaan omat tunteensa, sen paremmat mahdollisuudet hänellä on tunnistaa myös toisen ihmisen tunnetiloja. Tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen ovat kuitenkin koululaiselle yllättävän vaikea asia. Hyvä itsetunto kertoo siitä, kuinka paljon hyviä ominaisuuksia ihminen näkee itsessään. Ihminen jolla on hyvä itsetunto, ei kuitenkaan ole täydellinen, vaan hän tunnistaa itsessään myös heikkouksia. Heikkouksien tunnistaminen ei tarkoita, että ihmisellä olisi huono itsetunto vaan päinvastoin. Ihminen voi kuitenkin pyrkiä huonoista ominaisuuksistaan eroon. (Keltinkangas-Järvinen 1994, 17.)

4.1 Mitä tunteet ovat?

Ihmisellä luokitellaan perustunteiksi ne tunteet, jotka ovat helpoimmin luokiteltavissa kasvojen ilmeistä. Näitä ovat viha, pelko, ilo, suru, hämmennys ja inho. Sosiaalisia tunteita ovat ne tunteet, jotka syntyvät vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa esimerkiksi rakkaus, häpeä ja syyllisyys. Tunteiden tehtävä on saada meidät toimimaan oikein oman hyvinvointimme puolesta. Pelko auttaa meitä tarvittaessa poistumaan vaaratilanteista tai suojautumaan vaaralta. Viha taas antaa meille rohkeutta toimia ja rohkeutta puolustaa itseämme ja toisiamme. Ilo tunteena auttaa meitä tekemään asioita itsemme ja toistemme hyväksi. Ilo vie meitä oikeaan suuntaan: sinne, missä on hyvä olla. Tunteet näkyvät kasvojen ilmeinä, kuuluvat äänensävyssä ja näkyvät käyttäytymisessä sekä kehonkielessä. Tunteet myös tuntuvat ajatuksina mielessä sekä fyysisenä olotilana kehossa. (Jääskinen & Pellicioni 2017, 10, 60–61.)

Siihen, miten suhtaudumme tunteisiimme, vaikuttaa kasvuympäristömme ja geenimme. Toiset reagoivat tunteisiin hyvin nopeasti ja voimakkaasti, kun taas toiset syttyvät tunteisiin hitaasti. Tunteisiin reagointiin vaikuttaa myös sen hetkinen olotila. Väsyneenä, nälkäisenä ja stressaantuneena tunteet voivat tuntua hyvinkin voimakkaina. Tällöin varsinkin pettymyksen ja mielihahan tunteet korostuvat. Tunteiden tuntemisen voimakkuuteen vaikuttavat myös aiemmat kokemukset vastaavista tilanteista. Mikäli vastaava tilanne on joskus, johtanut pelkoon, voi reagointi olla pelko jo aiemman kokemuksen vuoksi. Esimerkiksi kun koira haukkuu, seurauksena on pelko, jos joskus aiemmin koira on purrut. Ihminen miettii, olenko turvassa vai en, ja tunne on sen mukainen. Jos ihminen tuntee olevansa turvassa, tunne voi olla helpotus, mutta jos ihminen ei tunne oloaan turvalliseksi, voi tunne olla jopa kauhu. (Jääskinen & Pellicioni 2017, 13–14.) Turvalliset tunnekokemukset saavat alkunsa jo äidin kohdussa.

Mikäli äiti voi hyvin raskauden aikana, voi myös lapsi hyvin ja tunnekokemus kehittyy positiiviseen suuntaan. Varhaislapsuuden kokemukset, turvallisuuden tunne, kosketus ja läheisyys vaikuttavat myös lapsen tunnemaailman syntyyn. Kuten myös se, kuinka hänen lähellään olevat aikuiset ihmiset suhtautuvat toisiinsa. Kouluaikana hyvät kaverisuhteet ikätovereiden kanssa sekä heidän tunne- ja vuorovaikutustaitonsa vaikuttavat lapsen tunnetaitojen kasvuun. Tunnetaidot kehittyvät koko elämän ajan sen mukaan, millaisessa ympäristössä ihminen kasvaa. Mikäli ihminen hyväksytään ja hän saa kokea myönteistä läsnäoloa ja kosketusta, kehittyy hänen tunnekokemuksensa positiiviseen suuntaan, ja vaikeatkin negatiiviset tunteet on helpompi hyväksyä sen vuoksi. (Jääskinen & Pellicioni 2017, 78–79.)

4.2 Miksi omia tunteita on hyvä tunnistaa?

Tunnistaessaan omat tunteensa ihminen voi vaikuttaa oman minäkuvansa rakentumiseen. Hänellä on käsitys itsestään ja siitä, millaisena hän näkee oman tulevaisuutensa. Omien tunteidensa tunnistaminen vahvistaa omaa minäkuvaa. Tähän vaikuttaa myös voimakkaasti se, millaista palautetta ihminen on saanut elämänsä varrella. Hyvä minäkuva tuo mukanaan hyvän itsetunnon. Ihminen tietää, mitkä tilanteet ovat hänelle helppoja ja mitkä taas vaikeita. Nämä tiedostaessaan ihminen voi itse vaikuttaa niihin tilanteisiin, kun tuntee omat tunteensa. Arvostaessaan itseään ja hyväksyessään itsensä sellaisena kuin on, ihminen ei anna toisten kohdella itseään huonosti. Opettaessa kouluikäiselle omien tunteidensa tunnistamista rakennamme hänelle samalla hyvää itsetuntoa. Emme voi olla aina lapsen vieressä puolustamassa häntä. Lapsen arvostus itseään kohtaan on hänen paras suojansa. (Jääskinen & Pellicioni 2017, 149–150.)

Tunteiden tunnistaminen on se, jonka varaan hyvät tunnetaidot voivat rakentua. Lapsen tunnistaessa kehossaan, miltä hänestä tuntuu ja osatessaan nimetä sen tunteen, alkavat tunnetaidot rakentua. Tunnetaitojen rakentuminen auttaa lasta tuntemaan itseään paremmin. Tähän liittyvät terve minäkuva sekä sen rajat: mitä minä voin hyväksyä ja mitä en. Tunnetaitoihin perustuu myös ihmissuhteiden luominen ja ylläpito. Sosiaalisiiin taitoihin auttaa, kun tunnistaa omat tunteensa. Silloin on helpompi ymmärtää miltä toisesta tuntuu. Kun lapsi ymmärtää, miltä toisesta tuntuu, on hänellä paremmat vuorovaikutustaidot sekä kyky ottaa erilaisuus paremmin huomioon. Tämä taas auttaa häntä ristiriitatilanteiden ratkomisessa. (Jääskinen & Pellicioni 2017, 36–37.)

Seurauksena hyvistä tunnetaidoista levollisuus, itseluottamus ja myönteinen elämänasenne lisääntyvät. Lapsi hallitsee paremmin omaa elämäänsä ja on rohkeampi ilmaisemaan itseään. Myönteinen elämän-

asenne ja sen myötä stressinsietokyvyn lisääntyminen helpottavat jopa oppimista. Lapsi osaa paremmin hyödyntää oppimaansa. Hyvät tunnetaidot edesauttavat jopa hyvää terveyttä, sillä riski liitännäissairauksiin kuten sydänsairauksiin ja masennukseen vähenee. (Jääskinen & Pellicioni 2017, 36–37.)

Tunnetaitojen opiskelu on hyvä aloittaa jo lapsena, sillä lapsen oppiessa tunnistamaan ja sanoittamaan tunteitaan voi hänen kasvunsa kohti aikuisuutta olla helpompaa. Psykologian tohtori Daniel Golemanin (2011) mukaan sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen kehittäminen jo lapsena parantaa lapsen oppimiskykyä. Lapsen oppiessa hallitsemaan levottomuutta, vihaa tai mitä tahansa stressin aiheuttajaa, hänelle jää mahdollisuus hallita itseään. Tämä kehittää paitsi lasten käyttäytymistä, myös vaikuttaa positiivisesti heidän akateemisiin saavutuksiinsa. (Pereira & Valcárcel 2018, 10–11; Goleman 2014.)

4.3 Mitä itsetunto on?

Itsetunnon tärkein pohja on itsensä arvostaminen ja tämän vuoksi on hyvä tunnistaa omat tunteensa. Tunnistaessaan omat tunteensa ihminen tuntee myös omat vahvuutensa ja heikkoutensa. Suomalaislasten itsetunnon kehittymistä on tutkittu ikävaiheittain, ja selkeästi suuria muutoksia itsetunnossa on juuri murrosiän kynnyksellä. Lapsen tullessa kouluun hänellä on vielä erittäin positiivinen kuva itsestään. Lapsi uskoo, että kaikki pitävät hänestä, mutta jo ensimmäisen kouluvuoden aikana lapsen itsetunto alkaa heiketä. Yhdeksänvuotiaalla on suunnaton pelko siitä, että aikuinen ei arvosta häntä. Toisella luokalla minäkuva heikkenee edelleen. Lapsi asettaa usein itselleen niin suuria tavoitteita, että niitä on jo vaikea tavoittaa. Toisella luokalla olevat alkavat jo vertailla suorituksiaan toisten oppilaiden suorituksiin. (Aho 2002, 24–27).

Kolmannella luokalla olevilla oppilailla alkaa olla jo ongelmia siinä, että he tuntevat itsensä jo isoksi, mutta aikuinen pitää heitä vielä lapsina. Varsinkin pojilla vaikuttaa suuresti motorinen kehitys tässä vaiheessa. Hitaasti motorisesti kehittyneet lapset voivat tuntea tässä iässä suurta alemmuuden tunnetta, sillä he ovat äärimmäisen herkkiä kritiikille. Neljännellä luokalla minäkuva heikkenee vielä rajusti. Tässä vaiheessa omien vanhempien vaikutus minäkuvan muodostumiselle vähenee. Tytöt reagoivat tässä iässä rajummin kuin pojat oman minäkuvansa kanssa. Tämä enteilee ilmeisesti tulevaa murrosikää. (Aho 2002, 27–29.)

Hurjaa onkin, että koko alakoulun ajan koululaisten minäkuva ja itsetunto ovat koetuksella ja lapset tuntevat itsensä huonommaksi kuin ovat. Minäkuvan heikkeneminen jatkuu nimittäin vielä viidennellä

ja kuudennella luokallakin. Suomalaisista kuudesluokkalaisista 30% kärsii vakavista itsetunto-ongelmista, ja vain kahdella prosentilla on positiivinen käsitys itsestään. (Aho 2002, 29.)

Lapsen itsetunto näkyy hänen olemuksestaan. Sellainen lapsi, joka arvostaa itseään, saa usein ystäviä ja hyvää kohtelua toisilta lapsilta. Kun lapsi on tasapainossa itsensä kanssa, hänellä ei ole myöskään tarvetta alistaa muita lapsia. Voimme siis ajatella, että ihminen, jolla on hyvä itsetunto, pääsee helpommalla elämässä. Itseään vähättelevä lapsi taas ilmaisee usein omaa hätäänsä olemuksellaan, ja tämän vuoksi toiset saattavat suhtautua häneen torjuen ja jopa pilkaten. Lapsi voi vetäytyä tai pysyä omissa oloissaan tai olla jopa masentunut. Tällöin hän jää helposti syrjään toisten lasten leikeistä ja tulee jopa kiusatuksi. (Cacciatore, Korteniemi-Poikela & Huovinen 2008, 14–15.)

Itsetunto sisältää kolme tärkeää ulottuvuutta: itsetuntemuksen, itsearvostuksen ja itseluottamuksen. Itsetunnon vahvistamiseen kannattaa panostaa, sillä terve itsetunto tuo voimavaroja hyvään, omannäköiseen elämään. Terveen itsetunnon avulla ihminen pitää huolta monista asioista omassa itsessään, koska pitää itseään arvokkaana. Tämä luo myös pohjaa hyville ihmissuhteille. Mitä paremmin tuntee itsensä ja arvostaa itseään, sen helpompi on arvostaa toisia ihmisiä. Samalla ihminen, jolla on hyvä itsetunto, sietää paremmin erilaisuutta eikä hänen tarvitse kilpailla muiden kanssa. Kun ihminen tuntee itsensä, hän voi luottaa itseensä ja sen vuoksi hän myös arvostaa itseään. (Niemi 2015, 12–13.)

4.4 Hyvät vuorovaikutustaidot

Ihmisellä on tarve olla vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Hyvän vuorovaikutuksen pohja luodaan jo aivan pienestä lähtien. Lapsi oppii vanhemmiltaan vuorovaikutustaitojen perustan. Lapsi oppii, että vuorovaikutukseen tarvitaan kaksi ihmistä. Nämä ihmiset kohtaavat toisensa, kuuntelevat toisiaan sekä tulkitsevat, mitä toinen tarkoittaa. (Toivakka & Maasola 2011, 29.)

Vuorovaikutuksen vaikeus ja tärkeys ovatkin siinä, kuinka osaamme tulkita toisiamme. Jos tunnetaitomme ovat puutteelliset, on toisten tunteiden aistiminen vaikeampaa. Kun ensin opimme tunnistamaan ja nimeämään omat tunteemme, opimme tunnistamaan ja aistimaan myös toisten tunteita. Kun tunteiden tunnistaminen onnistuu, silloin on helpompi myös toimia vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Näin tunteiden tunnistaminen auttaa meitä tulkitsemaan toisiamme ja edesauttaa vuorovaikutustilanteissa ihmisiä. Väärinkäsitykset jäävät syntymättä ja vuorovaikutustilanteet ovat helpompia. (Toivakka & Maasola, 2012, 30.)

Yhdenkin aikuisen positiivisella suhtautumisella voi olla hyvin merkityksellinen vaikutus lapsen vuorovaikutustaitoihin tulevaisuudessa. Hyvinvointi syntyy hyvän vuorovaikutuksen avulla. Mikäli lapsella on jo entuudestaan sosiaalisia vaikeuksia, rohkaisevan aikuisen läsnäolo on entistä tärkeämpää. Kouluiässä lapsi voi saada paljon negatiivista palautetta ja nämä kielteiset palautteet vaikuttavat voimakkaasti niihin kokemuksiin, joita hän ympäristöstään saa. Kuinka lapsesta voi kasvaa hyvällä itsetunnolla varustettu nuori, jos hän saa usein kielteistä palautetta? Positiivisen palautteen antaminen ei kuitenkaan ole vaikeaa. Jokaisessa lapsessa on jotain hyvää, josta häntä voi kehua päivän aikana. Lasta ei suinkaan kehuta tyhjästä, vaan positiivisella tavalla ajatteleva kasvattaja auttaa ja kannustaa rohkaisevalla palautteella oppilasta ymmärtämään, mikä meni hyvin ja mitä voisi vielä parantaa. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen, 2016, 9–13, 18–19.)

5 GREEN CARE

Green Care on sateenvarjokäsite, jonka alle kuuluu eläinavusteinen toiminta esimerkiksi sosiaalipedagoginen koiratoiminta. Green Care on toimintaa, jossa ihmisen hyvinvointia ylläpidetään ja edistetään luonnon avulla. Toimintatavat ovat luontolähtöisiä eli toimitaan metsässä, maatiloilla, puutarhoissa ja kaupunkioiloissa jopa puistoissakin. Green Care -toimintaa voi tosin toteuttaa myös sisätiloissa menemättä luontoon. Green Caren peruselementteihin kuuluvat luonto, yhteisöllisyys sekä toiminnallisuus. Näitä yhdistelemällä saadaan luonnon hyvinvointivaikutukset esiin. Green Care -toiminta on aina tavoitteellista, ammatillista ja vastuullista. (Vehmasto 2014, 11.)

Green Care -käsitettä alettiin käyttää Suomessa vuonna 2006, jolloin Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus osallistui eurooppalaiseen yhteistyöhön, jonka teemana oli maatiloilla tapahtuva Green Care -toiminta. Tosin tämän tyypistä toimintaa oli Suomessa tehty jo kauan ja luonto on aina ollut osa suomalaista hyvinvointia. Nyt vain on nähty tarpeelliseksi nimetä se, sillä kaikki luonnossa tapahtuva toiminta ei täytä Green Caren tunnusmerkkejä. Green Care -toiminta on nopeasti kasvava ja kehittyvää toimintaa, joka sisältää useita hankkeita vuosittain. Green Care -käsitteen kautta luontolähtöinen toiminta on tuotu näkyväksi. Vuonna 2010 perustettiin Green Care Finland ry, jolla on tärkeä rooli tiedottamisessa ja valtakunnallisten Green Care -tapahtumien järjestämisessä, jotta ihmiset pääsisivät verkostoitumaan toisten toimijoiden kanssa. (Vehmasto 2014, 8, 23.)

Green Care jaetaan kolmeen eri palvelutyyppeihin;

- a) Hoiva, kuntoutus ja aktivoiva sosiaalityö, jotka sisältävät kuntouttavaa sosiaalityötä, hoivapalveluja, sosiaalista työllistämistä ja perhetukitoimintaa.
- b) Sosiaalipedagogiikka ja kasvatus. Tämä sisältää esimerkiksi eläinavusteisen sosiaalipedagogiikan ja elämyspedagogiikan, ja näillä kasvatustoiminnoilla pyritään ennaltaehkäisevään toimintaan sekä varhaiseen puuttumiseen. Lisäksi voi olla varhaiskasvatusta, luontokouluja, leirikouluja ja luontoon liittyvää harrastustoimintaa.
- c) Virkistys ja hyvinvointi. Tällä pyritään luonnon voimaannuttavaan käyttöön ja tämä sisältää luontolähtöisen hyvinvointitoiminnan. (Vehmasto 2014, 14.)

Green Care jaetaan näiden palvelutyyppeiden lisäksi kahteen eri palveluun sen mukaan, kuka ostaa palvelun ja kuka tai mikä taho tuottaa palvelun. Tästä seuraavat luokitukset luontovoimaan sekä luonto-
hoivaan.

Luontovoimaan kuuluvat palvelut, jotka pyrkivät ennaltaehkäisemään toiminnallaan julkisen sektorin mahdollisen kuntoutustarpeen tai hoivantarpeen. Luontovoiman asiakkaat eivät ole erityisen haavoittuvia ja luontovoiman palvelujen tuottamista ei ole niin tarkasti säädetty lailla eikä asetuksilla, kasvatuspäalveluja lukuun ottamatta. Luontovoiman palvelujen tuottajalla ei tarvitse olla sosiaali- tai terveysalan koulutusvaatimuksia. Luontovoimaan kuuluvat virkistys- ja hyvinvointipalvelut ja niiden pääpaino on harrastamisessa, oppimisessa ja kokemisessa. Kuitenkin niillä on myös ennaltaehkäisevä vaikutus ihmiseen. (Vehmasto 2014, 15.)

Luontohoivalla tarkoitetaan julkisen sektorin järjestämisvastuulla olevia, luontoläheisyyttä hyödyntäviä hoiva- ja kuntoutuspäalveluja. Näiden toimintaan sisältyy monenlaisia säädöksiä ja lakeja. Useat vaativat tuottajalta sosiaalialan tai terveysalan koulutusta tai kiinteää yhteistyötä koulutettujen toimijoiden kanssa. Hyvä esimerkki tästä on muun muassa terapia -nimike, jota voi käyttää vain laillistettu terapeutti. Luontohoivan asiakkailla on usein jollain tavoin haavoittuva asema, syrjäytymisen uhka tai hoivan ja kuntoutuksen tarve. Luontohoivaan kuuluu hoiva, kuntoutus ja aktivoiva sosiaalityö, sosiaalipedagogiikka ja kasvatust. Näiden avulla pyritään asiakkaan kuntoutumiseen, hoivaan tai aktivointiin ja sen kautta syrjäytymisen ennaltaehkäisemiseen. Kuitenkin on hyvä muistaa, että jos kuntoutuspäalvelu tarvitsee terapeutin ammatillisen pätevyyden, voidaan toimia yhteistyössä terapeutin kanssa ja tuottaa hänen tarvitsemansa Green Care -palvelu esimerkiksi sosiaalipedagoginen koiratoiminta. Tällöin sosiaalipedagogisen koiratoiminnan tuottajan avulla autetaan asiakasta hänen hyvinvointinsa vahvistamisessa. (Vehmasto 2014, 15, 41.)

Green Care -toiminnan laatumerkkien etu on se, että laatumerkit takaavat asiakkaalle tietyt kriteerit, joiden läpi toimintaa on tarkasteltu. Tämä olisi ennen kaikkea julkisen sektorin etu. Julkinen sektori onkin painottanut laatumerkkien tarpeellisuutta. Tämä toisi varmuuden tietystä ammatillisesta tasosta. Kuitenkin laatumerkkien hakeminen on maksullista, ja yksityiseltä toimijalta maksu on tällä hetkellä 400 euroa alle kymmeneltä ja 600 euroa yli kymmeneltä työntekijältä. Tämä voi osaltaan karsia laatumerkkien hakijoita. (Green Care Finland 2018a; Vehmasto 2014, 71.)

Tavoitteena on hakea Sotkamon seurakunnan varhaisnuorisotyölle Green Care -laatumerkki sosiaalipedagogisesta koiratoiminnasta seurakunnassa. Tämä olisi ensimmäinen seurakunta, jolle laatumerkkiä haettaisiin. Tähän vaadittavan koulutuksen Green Care perusteet (5 opintopistettä) olen suorittanut Kajaanissa syksyllä 2017. Olen suorittanut myös Green Care tuotteistaminen ja markkinointi (5 opintopistettä) sekä tietenkin tarvittavat opinnot sosiaalipedagogisesta koiratoiminnasta (25 opintopistettä)

syksyllä 2016- keväällä 2017. Green Caren alaisessa sosiaalipedagogisessa koiratoiminnassa voidaan käyttää laatutyökirjaa. Laatutyökirja toimii työvälineenä, jonka avulla on helpompi tarkastella oman toiminnan laadunhallintaa, mutta jota voi myös käyttää dokumenttina hakiessa Green Care -laatumerkkiä. (Green Care Finland 2018b.)

6 SOSIAALIPEDAGOGINEN KOIRATOIMINTA

Sosiaalipedagoginen koiratoiminta on eläinavusteinen menetelmä, jossa ohjaaja käyttää sosiaalipedagogista työorientaatiota koira työparinaan. Sosiaalipedagogisessa koiratoiminnassa tavoitteena on ihmisen sosiaalisen kasvun tukeminen ja hyvinvoinnin lisääminen koira-avusteisin keinoin. Sosiaalipedagoginen koiratoiminta voi kuulua sekä Green Caren luontovoiman että luontohoivan alle, riippuen siitä, mikä on kyseessä oleva ryhmä ja sen tarve toiminnalle. Toiminnan ollessa ennaltaehkäisevää ja harrastavaa toimintaa. Kuten esimerkiksi koirakerho lapsille, jossa pyritään tuomaan lapsille hyvinvointia koiran avulla, se on luontovoimaa. Toiminnan taas ollessa esimerkiksi haavoittuvassa asemassa olevien kouluikäisten toimintaa, jolloin se lasketaan kuuluvaksi luontohoivan alle. Toiminta on kuitenkin aina tavoitteellista toimintaa, kuului se kumman kategorian alle tahansa. (Green Care Finland 2018c.)

6.1 Mitä on sosiaalipedagogiikka?

Sosiaalipedagogiikka käsitteenä ei ole suinkaan helppo eikä yksiselitteinen. Sosiaalipedagogiikasta ei ole yhtä, kaikkien yksimielisesti hyväksymää tulkintaa. Sosiaalipedagogiikkaa voidaan pitää yhteiskunnallisena pedagogiikkana, jossa korostetaan kasvatuksen yhteiskunnallisia kytkentöjä. Sosiaalipedagogiikassa korostuu yhteisöllisyys ja vuorovaikutus sekä toisen ihmisen auttamisen näkökulma. Sosiaalipedagogiikan avulla pyritään ehkäisemään syrjäytymistä. Ennen yhteisöllisyys ja toisten ihmisten auttaminen olivat itsestäänselvyyksiä, mutta nyt asiat eivät olekaan niin yksinkertaisia. (Hämäläinen 1999, 14–15.)

Sosiaalipedagogiikassa on ennen kaikkea kyse ajattelutavasta, kuinka suhtaudutaan tiettyihin sosiaaliin ongelmiin. Sosiaalipedagogiikassa pyritään auttamaan niitä ihmisiä, jotka syystä tai toisesta ovat jäämässä syrjään sosiaalisista suhteista. Sosiaalipedagogiikassa ajatellaan, että ihminen oppii sosiaalisen kasvatuksen myötä ryhmän normit, arvot ja käyttäytymisen säännöt, ja sen myötä ihmisestä tulee sosiaalinen olento. Muutos tapahtuu oppimisen kautta. Tärkeä osa sosiaalipedagogiikkaa on yhteisö ja yhteisöllisyys. Huomattavaa on, että sosiaalipedagogiikkaa käsitteenä ei juurikaan ole käytetty, vaikka esimerkiksi koko Suomen nuorisotyön historia on mitä suurimmalta osin sosiaalipedagogiikkaa. (Hämäläinen & Kurki 1997, 33–38.) Monilla työaloilla, esimerkiksi sosiaalikasvattajilla, opettajilla sekä nuorisotyössä, sosiaalipedagoginen ajattelutapa on sisältynyt toimintatapoihin, vaikka sitä ei olla tietoisella tasolla koulutuksessa käsiteltykään. Työntekijä käyttää sosiaalipedagogiselle lähestymistavalle

tyypillisiä työmenetelmiä, joko tietoisesti tai tiedostamattaan. Keskeisiä käsitteitä sosiaalipedagogisessa toiminnassa ovat arkilähtöisyys, sosiaalinen diagnoosi, yhteisöllisyys, osallisuus ja dialogisuus. Näitä voidaan käyttää työssä myös tiedostamatta niiden olevan sosiaalipedagogista ajattelua. Sitten kun sosiaalipedagoginen ajattelu tehdään tietoisesti, sen takana on opiskeltu sosiaalipedagogiikkaa ja tästä syntyy ammatillinen orientaatio. Sosiaalipedagoginen orientaatio ei toteudu työssä pelkästään teoriata-solla, vaan vaatii aina myös toimintaa, esimerkiksi sosiaalipedagogista koiratoimintaa. (Ranne 2005, 13–18.)

Sosiaalipedagogiikassa perusajatuksena on tarjota vaikeassa tilanteessa oleville ihmisille mahdollisuus kohdata toisia ihmisiä, toteuttaa mielekästä toimintaa ja samalla kokea itsensä tarpeelliseksi. Samalla he voivat huomata, että heitä onkin monta samassa tilanteessa. Parhaimmillaan toiminta ja toiminnassa tapahtuvat keskustelut nousevatkin osallistujista itsestään. Toiminnalla pyritään edistämään oma-aloitteisuutta ja yhteisöllisyyttä. (Hämäläinen 1999, 72.) Sosiaalipedagogiikan ajattelutavassa kyse on siitä, että ollaan heikomman puolella. Vuorovaikutuksella on suuri merkitys sosiaalipedagogiikassa. Vuorovaikutuksessa ihminen oppii toiselta sekä hyvässä että pahassa. Vuorovaikutuksen hyvä puoli on siinä, että silloin oppii myös toisen huonoista käytännöistä, eikä itse tee samoja virheitä kuin toinen on jo tehnyt. Hyvistä toisen ihmisen käytännöistä taas voi ottaa oppia omaan elämäänsä. (Tammi 2018.)

Sosiaalipedagogiikan pohjalta ajatteleva ja toimiva kasvatuksen ammattilainen, esimerkiksi kirkon nuorisotyönohjaaja, pohtii lapsen tai nuoren osalta ensin hänen sosiaalista ympäristöään, eli tekee hänestä niin sanotun sosiaalisen diagnoosin. Työntekijä ottaa huomioon lapsen tai nuoren kasvu-ympäristön, koulu-ympäristön ja vapaa-ajan ympäristön. (Ranne & Rouhiainen-Valo 2005, 33.) Vasta sitten työntekijä pohtii, miten tämän asian kanssa edetään. Kirkon puolella tätä on sanottu pitkälti erityisnuorisotyöntekijän työotteeksi, mutta sitä samaa tekee jokainen nuorisotyönohjaaja, joka välittää lapsista ja nuorista, joiden kanssa työskentelee. Jokaisessa kerhossa, leirillä ja ryhmässä, jossa seurakunnissa kokoonnutaan, työntekijän tulisi pohtia lasten taustoja. Nuorisotyönohjaajan tulisi tuntea lapset niin hyvin, että mikäli lapsi on sivuun jäämisen vaarassa, olisi mahdollisuus saada hänet mukaan johonkin sellaiseen toimintaan, jossa lapsi tai nuori saa tuntea kuuluvansa ryhmään ja jossa hänet hyväksytään. Lapsi tai nuori hyväksytään sellaisena kuin hän on ja samalla häntä pyritään auttamaan toimimaan sosiaalisissa suhteissa siten, että hän pärjää myös myöhemmin eri ryhmissä muuallakin. (Läsnäolon nuorisotyö 2016. 10, 17–18, 20.)

6.2 Sosiaalipedagogisen koiratoiminnan alku

Sosiaalipedagoginen koiratoiminta on syntynyt sosiaalipedagogisen hevostoiminnan pohjalta. Helena Prepula toimi Ypäjän Hevosopistolla markkinointipäällikkönä vuodet 2005-2009. Tällöin hän sai tustua sivustakatsojana ratsastusterapiaan sekä sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan. Tästä idean saatuaan Prepula perusti oman yrityksen, Suomen Hoivakoira 2009-2010 vuodenvaihteessa. Hän uskoi koiran tuomaan hoivapotentiaaliin, ja koira oli helpompi käyttää eri kohderyhmien kanssa. Helena Prepula suoritti Ypäjän Hevosopistolla Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan koulutuksen ja teki sen lopputyön sosiaalipedagogisen hevos- ja koiratoiminnan vertailuista. Tästä alkoi muodostua sosiaalipedagoginen koiratoiminta. Myöhemmin hän oli kehittämässä Mielenterveysseuran tukikoirakotointia ja tämä jälkeen hän liittyi Sosped -säätiön yhteisöön toimiessaan Lohjan kulttuuripajalla. (Prepula 2018b) Sosiaalipedagogiikan säätiö perustettiin vuonna 1984 ja kutsumanimi muutettiin Sosped säätiöksi vuonna 2012 (Sosped säätiö 2018a). Prepula ehdotti Sosped säätiön hallitukselle kumppanuutta, ja tämän myötä alkoivat ensimmäiset sosiaalipedagogiset koiratoiminnan koulutukset vuonna 2013-2014. (Prepula 2018b.)

6.2.1 Toiminnan tavoitteellisuus

Sosiaalipedagoginen koiratoiminta on tavoitteellista eläinavusteista toimintaa, jossa tässä tapauksessa käytetään eläimenä koira. Tavoitteena on asiakkaan kasvun tukeminen ja sosiaalisen hyvinvoinnin parantaminen sekä hänen tuomisensa osaksi yhteisöä. Sosiaalipedagogisen koiratoiminnan yksi päätaavoitteista on syrjäytymisen ehkäisy. Sosiaalipedagogisessa koiratoiminnassa koiran ominaisuuksia hyödynnetään, jotta ihmisen itsetuntemus lisääntyisi. Tähän pyritään vuorovaikutustaitojen parantamisen kautta. Sosiaalipedagogisen koiratoiminta soveltuu eri ikäisille ja eri ympäristöihin kuten esimerkiksi varhaiskasvatukseen, nuorisopalveluihin, perhe- ja sosiaalityöhön, mielenterveys- ja päihdetyöhön, lastensuojeluun sekä kuntoutus- ja hoivakoteihin. (Sos.ped.koira. 2018.) Sotkamon seurakunnan varhaisnuorisotyössä sosiaalipedagogista koiratoimintaa pyritään käyttämään ennaltaehkäisevästi. Tavoitteena on puuttua asiaan ennen kuin kouluikäinen jää todella yksin. Sosiaalipedagogisen koiratoiminnan avulla pyritään siihen, että jokainen kouluikäinen kuuluisi osana omaan luokkayhteisöönsä.

Sosiaalipedagoginen koiratoiminta on aina tavoitteellista toimintaa. Tavoitteet toiminnalle asettaa toiminnan tilaaja. Sotkamon seurakunnan kouluikäisten toiminnan tilaaja on useimmiten koulu ja koulujen henkilökunta, opettajat tai koulukuraattori. Opettajien kanssa pidetään ennakkopalaveri, jossa pohditaan yhdessä koko ryhmän tavoitteet. Samalla käydään läpi, mahdolliset oppilaiden henkilökohtaiset

tavoitteet. Seuraavaksi asetetaan oppilaiden kanssa yhdessä tavoitteet, joihin oppilaat sekä ohjaajat sitoutuvat näillä kerroilla, jolloin on yhteisiä tapaamisia. Oppilaiden on hyvä tiedostaa, minkä takia kokoonnutaan ja asettaa itselleen myös tavoitteet. Tämä tuo oppilaille mielekkyyttä myös toimia yhdessä kohti tavoitteita. (LIITE 1.) Monesti ryhmän tavoitteena on ryhmätoiminnan paraneminen. Osallistujat haluavat opetella toimimaan toisten kanssa ryhmässä. Yksilötavoitteissa voi jollakin olla koirapelon voittaminen, toisella taas keskittyminen asiaan ja rauhoittuminen ja kolmannella taas saada sanottavansa sanottua. (Opettajien haastattelumateriaali.)

6.2.2 Sosiaalipedagogisen koiratoimintaan kouluttautuminen

Sosiaalipedagogisen koiratoiminnan opintojen laajuus on 25 opintopistettä. Koulutukseen hakeudutaan soveltuvuustestin kautta. Soveltuvuustestissä testataan sekä koiran että ohjaajan soveltuvuus koulutukseen. Koulutus siis vaatii, että ohjaajalla on oma tehtävään soveltuva koira. (Sosped säätiö 2018b.)

Sosiaalipedagoginen koiratoiminnan opinnot kestävät vuoden. Koulutukseen kuuluu vuonna 2019 neljä lauantaista sunnuntaihin kestävää lähijaksoa sekä yksi sosiaalipedagoginen koiraforumipäivä. Lähijaksojen välissä perehdytään kirjallisuuteen, sekä tehdään kirjallisia ennakotehtäviä lähijaksoja varten. Opintoissa tehdään särökäyntejä, jotka myös raportoidaan kirjallisesti. Särökäynnit, jolloin seurataan jonkun toisen pitämää ohjaus tai opetustilannetta on tarkoitettu oman ohjaamisen tueksi. Seurauksen aikana tehdään muistiinpanoja tarkoituksena pohtia, mitä opiskelija tästä oppi. Muistiinpanoihin voi kirjata oliko seurattavalla ohjaajalla hyviä opetusmetodeja tai oliko jotain, mitä itse tekisi toisin. Opiskeluun kuuluu keskeisesti myös harjoitusryhmätyöskentelyt oman koiran kanssa. Tämän vuoksi on tärkeää että opiskeluun kuuluu työnohjaus, joka käydään lähijaksoilla. Opiskelun aikana käydyn prosessin kokoa lopputyön tekeminen. Jokainen tekee oman oppimissuunnitelman, jonka mukaisesti opiskelut ja siihen suunnitellut tehtävät valmistellaan. (Sosped säätiö 2018b.) Koulutus lähtee yksilötason tietojen ja taitojen vahvistamisesta. Ensin pohditaan millainen ohjaaja ja ohjaajan koira ovat, ja tästä opiskelu siirtyy kohti ryhmää ja ryhmätyöskentelytaitoja. Koulutuksessa keskitytään enemmän ohjaajan kuin koiran taitojen kehittymiseen. Koiran työskentelytaitoja voi jokainen koirakko lisätä muun muassa käymällä erityyppisillä koirankoulutukseen liittyvillä kursseilla. Arkitottelevaisuuskurssi tai Kiva koirakansalainen -kurssi ovat hyviä tukikursseja sosiaalipedagogiselle koiratoiminnalle. Koiran perustottelevaisuuden täytyy olla hyvä. (Prepula 2018c.)

6.2.3 Mitä täytyy ottaa huomioon koira-avusteisessa työssä?

Ensimmäinen tärkeä asia koira-avusteisessa työssä on koiran soveltuvuus tehtävään työhön. Kaikki koirat eivät ole soveltuvia koira-avusteiseen työhön. Tähän hyvänä apuna on esimerkiksi sosiaalipedagogiseen koiratoimintaan opiskelemaan hakiessa oleva soveltuvuustesti. On olemassa myös muita koira-avusteiseen toimintaan testaavia tahoja kuin sosiaalipedagoginen koiratoiminta. Suomessa ammattihenkilöiden koulutustausta on monimuotoinen. Koiria työskentelee hyvin erilaisissa tehtävissä eri ammattiryhmien mukana, muun muassa fysioterapeuttien, opettajien, koulukuraattorien, terapeuttien mukana. (Kahilaniemi 2016, 31.) On kuitenkin myös työntekijöitä, joiden taustakoulutus on täysin poikkeava kasvatus- tai hoitoalan töistä. Tällöin on hyvä olla työparina ammattilainen, joka huolehtii kyseisen tehtävän ammatillisista tavoitteista, kun taas koiranohjaaja huolehtii koiran käytöstä ja sen tarpeista. (Ikäheimo 2013, 11.)

Koiraa käytettäessä sisätiloissa joudutaan ottamaan huomioon koiralle allergiset ihmiset. Ensin lähestytään tiloista vastaavaa ihmistä, joka kouluissa on johtajaopettaja tai rehtori. Hän selvittää, onko lapsissa tai henkilökunnassa niin allergisia ihmisiä, että toimintaa ei voida käynnistää. Toiminnan on hyvä olla avointa ja myös muun henkilökunnan on hyvä tietää, että tiloissa toimii myös koira. Koiratoimintaa käynnistäessä täytyy ottaa myös huomioon, jos työyhteisössä tai oppilaissa on koirapelkoisia ihmisiä. Tällöin täytyy asia käsitellä erityisesti heidän kanssaan sekä sopia heidän kanssaan erityisistä pelisäännöistä. (Kahilaniemi 2016, 31.)

Suomessa on niin paljon kissoja ja koiria kodeissa ja ihmiset kantavat jo mukanaan niin paljon koira- ja kissa -allergeenejä, etteivät koulut ole täysin allergiavapaita alueita. Oppilaiden ja opettajien vaatteissa on väistämättä koiran ja kissan karvoja ja hilsettä, jos heidän kotonaan on koira tai kissa. Tämän vuoksi allergia ei olekaan enää syynä useimmiten siihen, että koira ei voitaisi ottaa sisätiloihin. On nimittäin huomattavaa, että oppilaat voivat altistua koira-allergeenille, vaikka koulun tiloissa ei koskaan kävisi yhtään koira. (Valovirta, E. & Terho, E. O. 1998, 18.) Nykyinen kanta onkin muuttunut ja entisen ehdottoman eläinten välttämisen sijaan suositellaankin lemmikkieläimiin siedättämistä sekä allergialääkityksiä. (Valovirta 2013, 48–50.)

Koira-avusteisessa työssä täytyy ehdottomasti ottaa huomioon eläimen hyvinvointi sekä jaksaminen. Koiralle on hyvä opettaa jo pennusta asti rauhoittumien omalla paikalla. Eläimelle täytyy myös taata tarvittava lepo työpäivän aikana. Onkin syytä pohtia, onko koira mukana koko työpäivän ajan vai onko sen mahdollisuus mennä levähtämään toiseen paikkaan. (Kahilaniemi 2016, 32.) Koiran käytössä täy-

tyy myös arvioida, montako päivää viikossa koira jaksaa tehdä töitä. Peräkkäisiä työpäiviä on syytä välttää ja taata eläimelle lepopäivä välissä. Itselläni on käytettävissä kaksi koira, joiden kanssa vuorottelen tarvittaessa. Kuitenkin mielelläni käytän yhtä koira yhden ryhmän kanssa, jos tapaamiset eivät ole perättäisinä päivinä. Näin koiran ja oppilaiden suhde on parempi, kun koira on sama tuttu kaikkien tapaamisten ajan. Toisin toimin muun muassa seitsemäsluokkalaisten ryhmäytymispäivien aikana, kun meillä on 4-5 peräkkäistä päivää. Tällöin vuorottelen koirien kanssa, niin että joka toinen päivä on toinen koira töissä ja toinen koira on kotona lepäämässä. Näin myös koirat jaksavat paremmin. Koiran hyvinvointi on myös taattava töissä. Jos on tiedossa mahdollisesti uhkaava tilanne koiralle, on koira saatava tilanteesta pois. Tämän vuoksi teen aina mielelläni kaiken sosiaalipedagogisen koiratoiminnan työparin kanssa yhdessä. Näin minä voin keskittyä enemmän koiran ja oppilaan väliseen kohtaamiseen, kun taas toinen voi tarvittaessa ottaa haltuunsa hankalan oppilaan ja selvittää tilanteen hänen kanssaan. Jos kyseessä on harjoittelija, vastaa harjoittelija koirasta ja minä hoidan hankalan oppilaan. Koiran on hyvä olla myös vakuutettu vastuuvakuutuksella, jos jotain sattuu. (Latvala-Sillman 2013, 210.)

Koira-avusteisessa työssä koiran täytyy olla terve, kiltti, peruskoulutettu ja asianmukaisesti hoidettu. Tässä täytyy muistaa, että kaikki koirat eivät vain sovellu koira-avusteiseen työhön, vaikka omistajalla intoa olisikin. Koiran täytyy olla luonteeltaan rohkea, reipas ja avoin, ja ennen kaikkea sen on pidettävä lapsista, jos sitä käytetään sosiaalipedagogisessa työssä lasten ja nuorten kanssa. (Latvala-Sillman 2013, 203.) Toisaalta koiran ohjaajalla täytyy olla myös taitoa kouluttaa koiransa perustotelevaiseksi. Jos koira valitaan jo pentuna tavoitteena saada itselle työkoira, on pohdittava tarkkaan, mikä rodun alkuperäinen tehtävä on ja mitkä vietit ovat koiralla vahvimmat. Jos koiralla on todella voimakas suojeluvietti, kannattaa pohtia miten kouluttaa koiran siten, että se toimii yllättävissäkin tilanteissa. Koira valittaessa kannattaa myös pohtia, millaiselta kasvattajalta ollaan ottamassa pentua. Koiran varhainen sosiaalistaminen ja ympäristökasvatus ovat tärkeitä. (Kahilaniemi 2016, 33.) Itse olen ratkaissut tämän kasvattamalla työssä käyttämäni koirani itse. Näin voin vaikuttaa pentuun jo varhaisessa vaiheessa sekä totuttaa pennun erilaisiin ääniin, ihmisiin ja kosketukseen. Pentujen hoidossa ovat mukana myös omat lapseni, jotka on opetettu käsittelemään pentuja oikein jo pienestä pitäen. Opetan koirilleni myös erilaisilla alustoilla liikkumisen, tunnelissa juoksemisen ja erityyppisissä maastoissa leikkimisen. Naksuttamisen opetan myös pennuille varhaisessa vaiheessa, jotta myöhemmin on helpompi kouluttaa ehdollistamalla koirille erilaisia työssä tarvittavia temppuja, esimerkiksi nopan pyöryttämisen. Naksuttimen käytössä ehdollistetaan pentu ääneen, jolloin pentu tietää pelkästä äänimerkistä, että kohta se saa herkun. Naksuttimen käyttö kohdistaa koiran palkitsemisen oikeaan hetkeen. Palkka ei tule liian myöhään. (Kaimio 2006, 191.) Kun nähdään pentuvaiheessa koirien kanssa vaivaa, voidaan myös valita itselle pennuista työkäyttöön luonteeltaan rohkein ja sosiaalisin yksilö. Toisaalta kun tuntee omat kas-

vattinsa hyvin, on helpompi etsiä oikealle koiralle oikea perhe. Kuitenkin täytyy aina muistaa, tuli pentu mihin tarkoitukseen tahansa, että se on aina ensisijaisesti perheenjäsen ja vasta toissijaisesti työkoira. Koiran kasvattaminen ei kuitenkaan ole se helpoin tie. Jos koiran kasvattaa itse, kannattaa käydä Kennelliiton Kasvattajakurssi, josta saa tarvittavat perustiedot koirankasvattamista varten. Täytyy aina kuitenkin muistaa, että koirankasvattaminen ei ole pelkästään emästä kiinni vaan pitkän suunnittelun tulos. Koiran kasvattajan täytyy miettiä, millaista urosta kannattaa käyttää nartulle ja ennen kaikkea onko uroksen luonne sopiva työhön. Kumpikaan koirista ei voi olla aggressiivinen tai arka. Nämä kannattaa selvittää useamman sukupolven taakse. Koirien terveydestä ei voi eikä kannata missään vaiheessa tinkiä. Kasvatettavien koirien täytyy olla perusterveitä. Sairasta koira ei voi käyttää töihin. (Borgström. 2013, 78.) Vaikka olisi suunnitellut yhdistelmän sopivaksi, ei silti voi sittenkään olla varma, tuleeko yhdestäkään pennusta sopivaa koira sosiaalipedagogiseen koiratoimintaan. Tämän näkee vasta, kun on kasvattanut pennun niin pitkälle, että voi osallistua soveltuvuustestiin.

Jos ei kasvata pentua itse, kannattaa käydä kasvattajan luona useamman kerran. Kasvattajan valinta ei ole helppoa, sillä kasvattajia on hyvin erilaisia. On kasvattajia, jotka kasvattavat pentuja vain rahan vuoksi ja taas niitä, jotka tekevät kaikkensa pentujen takia. Koskaan ei kannata ostaa pentua kasvattajalta, jos ei pääse katsomaan, missä oloissa pennut kasvavat. (Vilander & Suorsa 2013, 9–10.) Kasvattajan luona kannattaa vierailla usein ja pyrkiä luomaan suhdetta pentuun jo varhaisessa vaiheessa. Vierailu voi tapahtua kuitenkin vasta sitten, kun se on kasvattajan mielestä turvallista eli ei ennen neljättä elinviikkoa. Sitten kun pentu tulee kotiin, alkaa varsinainen koulutus. Pentu kannattaa sosiaalistaa hyvin ja totuttaa mahdollisimman hyvin kaikenlaisiin tilanteisiin. Myöhäinen leimautumisvaihe 8–12 viikkoa kannattaa käyttää todella hyvin hyödyksi. (Kaimio 2006, 61–62.)

6.2.4 Miksi koira?

Koira sanotaan ihmisen parhaaksi ystäväksi. Suomessa arvioidaan olevan Suomen Kennelliiton mukaan 650 000 koira. (Kennelliiton kaverikoira, 4–5.) Koira on kehittynyt tulkitsemaan ihmistä ja vuorovaikutusviestejä hyvin. Koiria on totuttu näkemään monissa palvelutehtävissä esimerkiksi poliisikoirina, opaskoirina, avustajakoirina, kuulokoirina ja uusimpana hypokoirina ilmaisemaan verensokerin muutosta diabeetikoille. (Ahonen 2013, 184.) Koira ei luokittele ihmisiä, vaan koira kohtaa ihmisen aidosti. Koira antaa ihmiselle mahdollisuuden osoittaa ja vastaanottaa hellyyttä luonnollisesti. Hellyyden osoittaminen koiralle voi olla helpompaa jopa sellaiselle ihmiselle, joka ei osaa muuten osoittaa hellyyttä. Tämä huomataan erityisesti poikien kohdalla. (Kennelliiton kaverikoira, 4–5.)

Koira on eläin, joka on ihmiselle tuttu. Koira on helposti koulutettavissa ja helppo kuljettaa mukaan. Tällöin toiminta ei ole paikkariippuvainen, toisin kuin sosiaalipedagoginen hevostoiminta. Koiran kanssa voi mennä sinne, missä kohderyhmä on. Koira toimii peilinä ihmiselle. Koiran avulla voidaan näyttää ihmisille esimerkiksi, miten toinen ihminen kohdataan. Miten koira kohtaa toisen koiran voi toimia peilinä sille, miten ihminen kohtaa toisen ihmisen. Koiran elekieli on niin selkeä, että sen avulla on helppo opettaa ihmiselle eleiden merkitystä. Koira heiluttaa häntää, kun tulee ihmisen tai koiran luokse. Silloin tiedetään, että koira tulee ystävällisesti kohti. Samalla lailla, kun ihminen hymyilee ihmiselle, hän viestittää haluaan olla toiselle ystävällinen. (Prepula 2018b.)

6.2.5 Koiran psyykkiset, fyysiset ja sosiaaliset vaikutukset ihmiseen

Koirien käytöstä on tehty useita tutkimuksia, joiden valossa voimme jo todeta, että jo koiran läsnäolo ja koskettaminen vapauttavat ihmisen elimistössä oksitosiinia, eli mielihyvähormonia. Koira voi jo pelkällään läsnäolollaan vaikuttaa ihmisen hyvinvointiin. (Ahonen 2013, 185.) Ahonen kertoo artikkelissaan (1991) Yhdysvalloissa tehdystä testissä, jossa oppilailta oli mitattu pulssi ja verenpaine. Ensimmäisellä kerralla kokeen tekijällä ei ole ollut koiraa mukanaan ja toisella kerralla koira oli ollut mukana. Mittaustulosten perusteella koiran läsnäolo oli rauhoittanut opiskelijoita selkeästi. (Ahonen 2013, 186.)

Koirasta ilontuojana on myös tehty tutkimus Australiassa jo vuonna 1981, jolloin psykologit tutkivat koiran vaikutusta vanhainkodissa asuviin ihmisiin. Tulokset olivat selkeät. Osastoilla joissa koira oli viettänyt aikaansa, olivat vanhukset huomattavasti iloisempia ja elämänhaluisempia kuin osastolla, jossa koira ei ollut vierailut. Vanhukset jopa ottivat enemmän kontaktia toisiinsa. (Ahonen 2013, 187.)

6.2.6 Koiran kyky tunnistaa tunteita

Ahonen (2009) teki laadullista tapaustutkimusta erään peruskoulun erityisluokalla, jossa työskenteli opettajan kanssa kaksi koulukoira. Koirat olivat opettajan omia lemmikkejä, eikä koiria ollut koulutettu millään erityisellä metodilla. Perustapakasvatus koirilla totta kai oli, jotta ne pystyivät toimimaan. Opettaja kuitenkin oli havainnut koirillaan olevan kyvyn aistia ihmisistä ahdistuneisuutta ja hakeutua vapaaehtoisesti heidän luokseen. (Ahonen 2013, 185.) Tämän saman ominaisuuden olen tunnistanut omassa koirassani Iitassa. Iita hakeutuu oppilastilanteissa aina jonkun oppilaan viereen pidemmäksi

aikaa ja jää siihen. Yleensä Iita hakeutuu hyvin lähelle oppilasta, joskus myös painaa päänsä lapsen rintaa vasten tai heittäytyy ihan jalkaan kiinni maaten. Lasta jututtaessani useimmiten on lähiaikoina tapahtunut jotain sellaista, mikä painaa lapsen mieltä. Saman käyttäytymismallin olen huomannut useasti. Jokaisella tunnilla Iita hakeutuu selkeästi jonkun lapsen luokse. Joskus olen jäänyt ihmettelemään, miksi näin on, kunnes olen jälkeinpäin kuullut esimerkiksi, että lapsen kotona on sattunut jotain.

Koirat ymmärtävät ihmistä todella hyvin ja lukevat ihmisestä monia asioita esimerkiksi hajuaistin avulla. Koira voi haistaa ihmisestä esimerkiksi pelon, tyytyväisyyden tunteen tai stressin. Koiran aistii oman omistajansa tunnetilat loistavasti. (Valkiala, 2013, 172.) Koira toimii myös erittäin hyvin jään-särkijänä uusien ihmisten kanssa, sillä koira voi aistia ihmisestä esimerkiksi ahdistuneisuuden (Aho-nen, 2013, 185). Tämä on se kyky jota käytän omien koirieni kanssa hyödyksi uusien koululaisten kohtaamisessa. Koira aistii koululaisesta jännityksen ja todennäköisesti menee tällaisen ihmisen lähelle. Omista koiristani Iita menee ahdistuneen ja jännittyneen ihmisen lähelle varovasti, ikään kuin kysyen lupaa: ”Saanko tulla lähemmäksi?”

7 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TOTEUTUS

Kehittämistehtävään valikoitui kolme hyvin erilaista ryhmää. Ensimmäinen ryhmä koostui pienen sivukylän koulun kahdesta ikäluokasta. Tämä ryhmä valikoitui kysyttäessä sosiaalipedagogisen koiratoiminnanohjaukseen kuuluvaa harjoitusryhmää varten oppilaita. Jo tuolloin ajatus oli, että tästä vihdoin saisi tehtyä yhteisöpedagogiopinnäytetyön. Toinen ryhmä tuli mukaan tarpeesta saada apua vuorovaikutustilanteisiin eräälle kuudennelle luokalle. Jatkamalla samalla kaavalla saataisiin testattua tunne- ja vuorovaikutus oppituntimateriaali opinnäytetyötä varten. Kolmas ryhmä tuli myös tarpeesta antaa yläkoulun oppilaille tilaisuus puhua aikuisen kanssa ja mahdollisesti samalla ryhmäytyä toistensa kanssa. Näin saatiin kolme hyvin erilaista ryhmää, joilla testattiin samoja oppituntipohjia ja sen mukaan kehitettiin opinnäytetyön materiaalipakettia. Näistä muodostui Tunne Tassusi -materiaali.

7.1 Havainnointi aineistonkeruumenetelmänä

Havainnointi ei ole kehittämistehtävässä mielivaltaista, vaan täytyy pohtia tarkkaan, mitä havainnoidaan ja miksi. Täytyy myös pohtia, missä kohdassa havainnot kirjoitetaan ylös. Jos on mahdollisuus käyttää useampaa havainnoijaa, se on eduksi tarkasteltaessa tuloksia. Tutkimusaineiston koolla ei ole väliä, sillä tavoitteena on ilmiön ymmärtäminen (Vilkkä 2009, 126–127.)

Havainnoin kaikilla tunneilla lähinnä koiran sekä oppilaiden käytöstä. Koiran käytöksestä havainnoin sen, kenen oppilaan luokse Iita pysähtyi oppitunnin aikana pidemmäksi aikaa. Iita kiertää aina oma-aloitteisesti kaikkien oppilaiden luona tunnin aluksi. Koira käy tervehtimässä jokaisen oppilaan, ja oppilaat saavat silittää koiraa. Kierroksen jälkeen Iita valitsee jonkun oppilaan, jonka luokse jää pidemmäksi aikaa. Koira jäi joko viereen aivan jalkaan kiinni makaamaan tai istui oppilaan jalkojen väliin ja laittoi päänsä rintaa vasten. Istuimme aina tunneilla lattialla ringissä. Havainnot kirjoitin tutkimuspäiväkirjaan muistiin oppitunnin jälkeen. Tämä vuoksi kaikilla tunneilla oli mukana minun lisäksi toinen ohjaaja. Minä saatoin havainnoida oppilaita sekä koiran käyttäytymistä. Samalla kun seurasin koiran käytöstä, saatoin kysyä oppilaalta, mitä hänelle kuuluu. Koirani Iita osoitti selkeästi pysähtymällä jonkun oppilaan kohdalle ja jäämällä siihen lähelle, aistivansa oppilaassa jotain. Usein kysymällä selvisikin jotain, mikä painoi oppilaan mieltä. Joskus taas jäin ihmettelemään, miksi koira pysähtyi tietyn oppilaan kohdalle, mutta sainkin jälkepäin tietää, että kyseisellä oppilaalla oli kotona murhetta. Tätä minä en tiennyt, mutta koirani tiesi.

Keskustelin tekemistäni havainnoista työparini kanssa tunnin jälkeen eli tarkastin, oliko hän huomannut oppilaan käytöksessä tai koiran käytöksessä saman kuin minä. Joillain kerroilla kävin opettajan kanssa keskustelun tunnin jälkeen ja sain sieltä varmistuksen, miksi koirani oli tarkoituksella ottanut kontaktin juuri kyseisen oppilaan kanssa. Nämä kaikki havainnot viittaavat koiran kykyyn tunnistaa tunteita. (Ahonen 2013, 185.)

Toisaalta havainnoin, miten koiran läsnäolo vaikutti oppilaisiin. Opettajan kanssa käydyssä ennakko-palaverissa sain tietää, jos jollain oppilaalla oli erityisiä haasteita. Osalla oppilaista haasteena oli oman vuoron odottaminen ja itsensä hillitseminen. Joillain oppilailla haasteena oli ryhmässä toimiminen. Oli oppilaita, joiden oli vaikea saada sanottua sanottavansa. Erään oppilaan kohdalla pohdin ensimmäisellä kerralla, miksi Iita jätti häneen metrin välin eikä mennyt silitettäväksi. Kysyin oppilaalta, haluaako hän Iitan tulevan luokseen. Vastauksena sain, ettei oppilas ollut varma. Iita pysyi kosketusetäisyyden ulkopuolella, kunnes oppilas kumartui eteenpäin silittämään Iitaa. Tämän jälkeen Iita siirtyi lähemmäksi oppilasta. Iita selvästi toi hiljaisimmille oppilaille rohkeutta puhua. Vilkkaimpien oppilaiden kohdalla koira toimi rauhoittavana tekijänä. Erään ryhmän ensimmäisellä kerralla, kun koira ei ollut vielä mukana, eräs oppilas kiikkui tuolilla. Kerroin hänelle, kun Iita tulee mukaan tunneille, oppilas ei voi kiikkua tuolilla, sillä Iita on niin pieni, että voi vahingoittua, jos hän kaatuu koiran päälle. Opettajalta sain tietää, että oppilas kiikkuu usein tuolilla oppitunneilla. Kertaakaan hän ei kiikkunut tuolilla Iitan ollessa oppitunneilla mukana.

7.2 Sivukylän oppilaat

Ensimmäinen ryhmä oli pieni sivukylän koulu. Koulun oppilaista valikoitui 2006-2007 syntyneet oppilaat mukaan ryhmään. Tämä ryhmä oli ensimmäinen testiryhmä, ja kokoonnuimme heidän kanssaan kymmenen kertaa. Tämä kuului opiskeluuni sosiaalipedagogisen koiratoiminnan koulutukseen harjoitustyönä. Otin kouluun yhteyttä ja he olivat heti innokkaita ottamaan menetelmän mukaan toimintaansa. Ryhmässä oli yhdeksän oppilasta, ja he valikoituivat myös sen vuoksi, että heidän oppitunteihinsa kuului ympäristötiedossa juuri tähän sopivat aihekokonaisuudet. Näin saatoimme samalla pitää heidän ympäristötiedon oppituntinsa ja sisällyttää siihen viiden kerran kokonaisuuden tunne- ja vuorovaikutuskasvatuksesta.

Ensin pohdimme opettajan kanssa, mitkä ovat oppituntien tavoitteet koulun opetussuunnitelman kannalta ja toisaalta mitä henkilökohtaisia tavoitteita oli oppilaiden kannalta. Kirjoitin opettajalle van-

hemmille jaettavan kirjeen. Opettaja otti yhteyttä oppilaiden vanhempiin sekä pyysi luvan, jotta saatoin toimia koululla.

Ensimmäinen tunti pidettiin tutustumisen merkeissä ilman koira. Oppilaiden kanssa tutustuimme toisiimme koira-aiheisten valokuvien avulla, sekä teimme kollaasin aiheesta "Millainen minä olen?" leikkaamalla kuvia Koiramme -lehestä. Nämä työt jätettiin luokan seinälle. Kokoontumisia varten oli varattu tila, jota voitiin käyttää joka kerralla. Myös seinille voitiin jättää tunneilla tehtyjä töitä. Minulla oli mukana kuvia Iita-koirasta ja myös pehmolelu, jonka avulla kerroin, kuinka pienen koiran kanssa toimitaan turvallisesti.

Toisella kerralla minulla oli Iita mukana. Istuimme lattialle ja olimme sopineet, että Iitaan kosketaan vasta, kun Iita tulee itse luokse. Tällä kerralla etsimme koirakorteista erilaisia, tunteita sekä näyttelemällä kokeilimme, miltä eri tunteet näkyvät ilmeissä, äänessä ja kehossa. Kuvaavaa oli, että Iita hätkähti, kun oppilas esitti puhuvansa vihaisella äänellä. Tämä jäi varmasti oppilaille mieleen. Puhuimme myös siitä, miten tunnekuuhu valtaa mielen ja silloin ajatuksille ei jää tilaa. Onkin tärkeää rauhoittua ennen kuin suuttuu, koska silloin ehtii ajatella hieman enemmän. Näin voi tehdä, jos osaamme ennakoita ja tunnistaa suuttumisen tunteemme. Pohdimme myös, miten koira näyttää tunteensa ja onko koiralla tunteita.

Kolmannella tunne- ja vuorovaikutuskerralla aiheena olivat vahvuudet. Pohdittiin, mitä vahvuuksia meistä jokaisesta löytyy ja etsimme niitä Pajupuun nuorille suunnatuista vahvuuskorteista. Oppilaat etsivät vahvuudet myös Iitalle. Jokaiselle askarrettiin oma vahvuuskoru Silk Clay -massasta. Tässä oli hyvä, että mukana tunneilla oli jokaisella kerralla seurakunnan nuorisotyönharjoittelija. Sillä aikaa, kun harjoittelija muovasi oppilaiden kanssa vahvuuskoruja, oli mahdollista ottaa yksityiskuva jokaisesta oppilaasta Iitan kanssa. Nämä kuvat otettiin viimeistä oppituntia varten.

Neljännellä kerralla oli ryhmätoimintaharjoituksia. Ryhmätoimintaharjoitteita tehtiin kahdella kerralla, neljännellä ja viidennellä kerralla. Oppilaita oli yhdeksän ja tavoitteena oli havainnoida, miten oppilaat ratkaisevat sen, että heidän piti valita itselleen pari työskentelyä varten. Yksi jäi väistämättä yli pareista. Oppilaat ratkaisivat tämän hienosti itse ja kaksi oppilasta pyysi tätä oppilasta, joka jäi pareista yli, välittömästi mukaansa kolmanneksi ryhmään. Oli hienoa huomata, että heille tämä oli luonteenomaisista. Ketään ei jätetty ulkopuolelle. Tällä ryhmätoimintakerralla oppilaat etsivät luokkatilanteesta kodin vaaranpaikkoja koiralle. Luokkaan oli lavastettu erilaisia vaarallisia tilanteita, esimerkiksi lääkkeitä koiran ulottuvilla ja palava kynttilä pöytäliinalle, johon koira ulottuu. Pieniä leluja oli jätetty leikin

jälkeen keskelle lattiaa. Suklaalevy oli jätetty lattialle ja luokassa oli myös paljon muita vaaranpaikkoja. Oppilaat kävivät huoneessa pareittain tai kolmen ryhmässä ja listasivat vaaranpaikat paperille. Tämän jälkeen menimme kaikki yhdessä tutkimaan huonetta ja korjasimme huoneen koiralle turvallisiksi. Toiset oppilaat opettelivat odotellessa koiran hoitamista.

Viidennellä ja viimeisellä kerralla pidettiin oppitunti ulkona. Tunti alkoi koira-aiheisella rastiradalla, jonka kysymyksiä olimme käsitelleet oppitunneilla. Oppilaat muodostivat kolmen hengen ryhmät ja tekivät Iitalle pienen esteradan osan, johon sai käyttää aurausviittoja, lunta ja ihmisiä. Jokaisen ryhmän rata tarkistettiin yhdessä koiralle turvallisiksi ja jokainen sai mennä oman ratansa läpi Iitan kanssa palkiten Iitaa makkaralla. Sen jälkeen istuimme nuotiolla ja paistoimme makkaraa ja vaahtokarkkeja. Tämän jälkeen jokainen sai muistoksi tunteista oman vahvuuskorttinsa, jossa oli omakuva Iitan kanssa sekä vahvuusteksti.

Näiden tuntien välissä oli vielä tunteja, jolloin käsiteltiin ympäristöopin aiheita ja teimme myös sankarikoira kirjoitustehtävän. Tämä liittyi ympäristötiedon oppituntiin "Monenlaisia lapsia koulussa." Tunnilta puhuttiin aisteista sekä niiden puuttumisesta. Samalla kerralla keskusteltiin myös opaskoirista, avustajakoirista, kuulokoirista sekä hypokoirista. Hypokoira on diabetesta sairastavan henkilön avustajakoira, joka haistaa omistajastaan verensokerin laskun. Jokaiseen oppituntiin oli jollain lailla liitetty myös koiramainen näkökulma.

Palaute oppilailta oli pääosin positiivista. Pyysin heiltä palautteen jokaisen oppitunnin jälkeen, joko hymynaamakorteilla näyttämällä tai suullisella kierroksella. Tunnit koettiin mielekkäiksi ja niillä oli helppo olla. Oppilaat antoivat myös kirjallisen palautteen, viimeisellä kerralla, pidetyistä oppitunneista. Ainoa seikka joka koettiin negatiivisena, oli se, että oppitunnit loppuivat.

Opettajan tai oppilasavustajan kanssa kävimme palautekeskustelun useimpien oppituntien jälkeen. Tuntiemme jälkeen jätin koululle kuvia tunteista sekä Iitasta. Näitä oli oppilaiden luokissa sekä käytävillä. Kävin koulun oppilashuoltoryhmässä kertomassa sosiaalipedagogisesta koiratoiminnasta. Mukana olivat koulun opettajat, koulupsykologi, koulukuraattori ja erityisopettaja. Tämä vierailu oppilashuoltoryhmässä tuotti useampia kyselyitä eri kouluille pitämään tunne- ja vuorovaikutustunteja.

Opettajan palautetta pidetyistä oppitunneista:

Koiratoiminta auttoi oppilaita keskittymään koulutehtäviin ja odottamaan omaa vuoroaan. Se myös motivoi toimimaan ripeästi, kun pääsi tehtävien jälkeen silittämään koira.

Lisäksi se nosti oppilaiden itsetuntoa ja auttoi puhumaan. Erityisen hyvin toiminta sopii erityislapsille, joilla on vaikeuksia keskittymisen ja työhön ryhtymisen kanssa. Koira rauhoitti lapsia! Koira auttoi lapsia keskustelemaan vaikeistakin asioista, jotka eivät olleet aiemmin nousseet esiin. Eläimen hoitaminen ja silittäminen rauhoittivat lapsia suunnattomasti. Lapset tottuivat koiraan nopeasti ja uutuuden viehätyksen tuoma häly loppui jo tunnin alussa. Lapset odottivat koiratunteja kovasti ja jäivät kaipaamaan koiraa. Koiratunneilla ei ollut kiire minnekään, myös se rauhoitti lapsia. Eli ohjaajankin rooli on suuri! (Opettaja 1)

Sivukylänskoulun opettajan antama palaute oli erittäin positiivista. Huomionarvoista oli hänen huomionsa erityislasten kohdalla. Lapset jaksoivat keskittyä työskentelemään paremmin, kun mukana oli koira. Koiralla oli rauhoittava vaikutus koko ryhmään. Huomioitavaa oli myös sellaisten asioiden nouseminen esille keskusteluun, jotka muuten eivät olisi esille tulleet. Oppilaat odottivat tunteja ja tunteista puhuttiin pitkään tuntien loputtuakin.

Kouluavustaja antoi tunteista palautetta:

Sosiaalipedagoginen koiratoiminta koululla oli oppilaille erityisen mieluinen. Oppilaat saivat kokea ja tuntea koiran avulla paljon hyödyllisiä asioita niin oppimisen kuin tunne-elämän sekä normaalin arjen käytännön asioissa. Esim. Seurasin erään oppilaan ruokailutilannetta, jossa oppilas ei suostunut maistamaan kouluruokaa opettajan tai avustajankaan suostutteluista huolimatta. Mutta kun tilanteeseen otettiin mukaan koira, niin oppilas vapautui ja suostui näyttämään koiralle, miten reipas on ja hän söi ruokansa. Samoin oppituntien jälkeen kuulin oppilailta hyvin positiivista palautetta, miten "yllin" tunnit olivat olleet mielenkiintoisia. Suosittelen koirapedagogiikan käyttämistä koulussa varsinkin silloin, jos oppilaalla on hankaluuksia/haasteita esim. vuorovaikutustaidoissa tai tunne-elämässä. (kouluavustaja 1)

Kouluavustaja tunsi lapset erittäin hyvin ja hänen kanssaan purettiin oppitunnit välittömästi tunnin jälkeen, mikäli opettaja ei ehtinyt paikalle. Hän myös kyseli palautetta oppilailta, ja sitä kautta palaute välittyi tuntien pitäjillekin. Kouluavustajan mielestä sosiaalipedagoginen koiratoiminta oli erittäin hyödyllistä ja hyödyllisyys näkyi ennen kaikkea niiden oppilaiden kohdalla, joilla on hankaluuksia vuorovaikutustaidoissa. Hän sai kuulla myös oppilailta suoraa positiivista palautetta koiratunneista.

7.3 Kuudesluokkalaiset

Toinen ryhmä oli kuudesluokka, jolla oli vuorovaikutusongelmia luokassa. Kunnan nuorisotyöhön otettiin yhteyttä ja minut pyydettiin palaveriin paikalle. Palaverissa olivat mukana kunnan nuorisohjaajat sekä luokan opettaja. Kun keskustelu eteni, kävi ilmi, että juuri sosiaalipedagoginen koiratoiminta vastaisi tämän luokan tarpeisiin. Nämä tunnit järjestimme yhteistyössä Sotkamon kunnan nuori-

sotoimen kanssa. Teimme selkeän työjaon: Seurakunnan puolesta tuli tunne- ja vuorovaikutusopetus sosiaalipedagogisen koiratoiminnan menetelmällä ja kunnan nuoriso-ohjaajan vastuulla oli oppilaille energiaa purkavia tehtäviä sekä liikunnallisia ryhmätehtäviä. Näin saatiin molemmilta tahoilta oppilaita parhaiten auttavat menetelmät käyttöön. Suunnittelimme tuntimme aina yhteensopiviksi ennakoon.

Tämän luokan kanssa saimme yhden ylimääräisen kerran syysretken merkeissä, sillä heidän oli tarkoitus käydä syysretkellä Sotkamon seurakunnan leirikeskuksen kodalla. Tähän päivään yhdistimme jo voimamme ja kunnan nuoriso-ohjaaja vastasi päivän liikuntaleikeistä. Seurakunnan toinen nuoriso-työnohjaaja ja luokanopettaja olivat mukana oppilaiden kanssa kodalla makkaranpaistossa. Minä olin oppilaiden kanssa pakohuoneessa nimeltään "Martti Lutherin työhuone", jonka olimme rakentaneet edellistä kesää varten rippikoululaisryhmille sopivaksi. Sain näin tutustua oppilaisiin ennakoon heidän suorittaessaan pakohuonetta, joka on erinomainen tarkkailupaikka ryhmätoiminnan kannalta.

Ensimmäisellä tunne- ja vuorovaikutusoppitunnilla kokoonnuimme oppilaiden omaan luokkaan. Tällä kerralla tutustuimme toisiimme koiravalokuvakorttien kautta, sekä teimme rintamerkit jokaiselle. Oppilaita oli 18, joten nämä rintamerkit helpottivat meidän tutustumistamme oppilaisiin. Puhuimme myös nimen vaikutuksesta ihmiseen tai koiraan ja kuinka tärkeä on, että jokaisella on oma nimi. Tähän meillä oli varattu vain yksi oppitunti mikä oli hiukan liian lyhyt aika. Pehmokoiran avulla kerroin, kuinka koiraa lähestytään ja näytin koiran kuvia oppilaille.

Toinen kerta oli kunnan nuorisotiloissa Asema 13:ssa, ja sinne minulla oli lupa tuoda koira mukani. Aloitimme tunnin kahden joukkueen kisalla, jossa kilpailtiin siitä kumpi löytää enemmän koirafiguureja tötteröiden alta. Luokassa kilpailutilanteet aiheuttivat usein kiistatilanteita ja toisia nälvittiin helposti. Tästä koirafiguurien etsimisestä siirryimme fyysisesti toiseen tilaan. Jatkoimme oppituntia etsimällä tunteita koiratunnekorteista sekä nimesimme tunteita fläppitaululle. Aikaisempi kilpailutilanne auttoi tunteiden nimeämisessä Samalla juttelimme, miten eri tunteet näkyvät kehossa. Juttelimme myös siitä, miten eri olosuhteet vaikuttavat siihen, miten tunnemme. Kilpailutilanne voi vaikuttaa tunteisiimme. Tai silloin kun on nälkä, on helpommin kiukkuinen, vaikka muuten ei olisikaan.

Kolmannella kerralla keskityimme ystävyyteen ja toisten tunteiden tunnistamiseen. Ensin harjoittelimme tilanteita, joissa pojat esittivät tytöille jotain tunnetilaa ja sitten taas päinvastoin tytöt esittivät pojille tunnetilaa. Puhuimme myös kuuntelemisesta. Kuunteleminen on äänen, puheen sanojen ja sisällön kuuntelemista sekä tunteiden kuuntelemista. Välillä voi kavereilta tarkistaa, että varmasti ymmärsi kuulemansa aivan oikein. Joskus esimerkiksi ärtymykseksi tulkittu tunne voikin olla vaikka vain toisen

väsymystä. Opetellessaan kuuntelemaan toisia huomaakin, että myös minua kuunnellaan. Tässä kiinnitimme huomiota myös siihen, miten toisen saa pysäytettyä kuuntelemaan itseään. Tähän käytimme koiraa esimerkkinä. Kun koiralle sanoo koiran nimen, koira pysähtyy kuuntelemaan. Ensin kuitenkin täytyy herättää toisen huomio. Jos taas joka puolella on hälinää, toiselta voi jäädä kuulematta, mikäli häntä ei ensin kutsu nimeltä. Testasimme, miten koira reagoi omaan nimeensä. Tällä kerralla teimme myös jokaiselle vahvuuskorut helmistä. Samaan aikaan kuvasimme jokaiselle oppilaalle muistoksi oman valokuvan koiran kanssa. Koiran kanssa kuvaushetki oli samalla ohjaajan kanssa kahden kesken vietettyä aikaa. Samalla saattoi jutella ohjaajalle, kun silitteli sylissä istuvaa koiraa.

Viimeisellä kerralla olin valitettavasti itse sairaana, joten koira puuttui viimeiseltä kerralta. Viimeisellä kerralla oli tarkoitus juhlistaa pienin herkuin yhteistä taivalta ja jakaa vahvuuskortit jokaiselle omalla kuvalla. Tällä kerralla tarkoitus oli tehdä jokaiselle oppilaalle oma vahvuussydän, vahvuussydämeen jokainen oppilas kirjoittaa jotain positiivista kyseisen sydämen oppilaasta. Näin vahvistetaan myös oppilaiden keskinäisen positiivisen palautteen antamista.

Oppilaiden palaute näistä kerroista oli pääosin positiivinen. Kilpailua syntyi eniten siitä, kuka sai Iitan ensimmäisenä syliinsä ja kenen luokse Iita itse halusi asettua. Paras palaute tuli toiseksi viimeisellä kerralla, kun yksi oppilas sanoi Iitaa halaten: "Nyt minä olen onnellinen!"

Nuoriso-ohjaajat, jotka toimivat työpareinani kuudesluokkalaisten tunneilla, antoivat sosiaalipedagogisesta koiratoiminnasta seuraavanlaista palautetta:

Koiratoiminta oli hyvä! Lapset jaksoivat keskittyä ”tehtäviin” paremmin ja oli sosiaalisestikin aktiivisempia. Kun koira ei ollut mukana niin meno oli huomattavasti levottomampaa ja tieto ei ihan niin yksinkertaisesti enää mennytään ajatuksiin asti mitä koiran kanssa. (Nuoriso-ohjaaja 1)

No minun mielestä koiratoiminnasta oli selkeästi hyötyä. Se missä se eniten näkyi, kun olitkin sen yhden kerran poissa ja koira ei ollut lapset olivat paljon levottomampia, kovaäänisempiä. Se ero oli valtava! Ja silloin kun koira on, tulee rauha, lapset myös kuuntelevat tarkemmin. Ovat vastaanottavaisempia. Ja uskon vahvasti myös kosketuksen olevan isossa osassa koiran kanssa toimiessa. Ehkä myös se, että niitä esimerkkejä otettiin sen koiran kautta tai että niitä asioita mietittiin erilaisten koirien eroja. Eli ei suoraan puhuttu, että sinä olet tuollainen ja toinen on tuollainen, vaan vertauskuvilla, ehkä ne asiat jää jostain lasten mieliin, että niitä ei vertailla suoraan toiseen lapseen ja siihen millainen toinen lapsi on vaan esimerkkien avulla. (Nuoriso-ohjaaja 2)

Molempien nuoriso-ohjaajien palaute oli positiivista ja he selkeästi näkivät sosiaalipedagogisen koiratoiminnan hyödyn luokan oppilaille. Oppilaat jaksoivat keskittyä heidän mielestään paremmin tehtäviin, kun koira oli mukana. Selkeästi tämä tuli esille sen vuoksi, koska koira oli viimeisellä kerralla

pois. Toinen nuoriso-ohjaaja huomasi myös koiran kosketuksen merkityksen oppilaisiin. Vilkkaammatkin oppilaat rauhoittuivat paikalleen, kun silitettävänä oli koira.

Kuudesluokkalaisten opettajan palaute sosiaalipedagogisesta koiratoiminnasta:

Oli hienoa nähdä, kuinka kaikki oppilaat, jopa luokan kovis, halusivat koiraa hyväillä ja ottivat siihen kontaktia. Tunteiden sanottaminen on tärkeää, eikä ollenkaan itsestään selvää nykylapsille, harjoitukset olivat hyviä ja varmasti saivat murkut ajattelemaan ja työstämään niitä mielessään jälkeenpäin. Kaikki odottivat asemalle tuloa ja koiraystävän tapaamista. Luokassa tapahtui myös oikeasti muutos talven aikana. Riitely väheni todella paljon ja suvaitsevaisuus muutamaa haastavan käytöksen omaavaa lasta kohtaan kasvoi selvästi. Toivon lisää tällaisia mahdollisuuksia opetella ihmissuhdetaitoja! (Opettaja 2)

Kuudesluokkalaisten opettaja huomasi selkeän muutoksen luokassa talven aikana, jolloin työskentely sosiaalipedagogisen koiran kanssa tapahtui. Luokka oli aiemmin hyvin rauhattoman ja riitaisen luokan maineessa. Tämä oli myös oppilaiden vanhempien huoli. Tuntien jälkeen oppilaat osasivat ottaa huomioon paremmin toisensa ja osasivat myös hillitä omaa käytöstään. Toisen tunteiden kuuntelutaito vahvistui eikä enää ei hermostuttukaan yhtä helposti kuin aiemmin. Oppilaista tuli suvaitsevaisempia toisiaan kohtaan.

7.4 Yläkouluikäiset tytöt

Kolmas ryhmä oli yläkoululaisten tyttöjen ryhmä. Kokoonnuimme pitkillä välitunneilla, joten aikamme ei ollut kovin pitkä kertaa kohden. Kuitenkin ryhmäkoko oli niin pieni, että saimme oppituntien aiheet hyvin käsiteltyä puolen tunnin aikana.

Kokoonnuimme koulukuraattorin toimistossa ja saimme sisustaa sen nuorisotiloilta tuoduilla istuintyynyillä. Tämä helpotti toimintaa, koska koira oli pienikokoinen. Istuessamme kaikki lattialla olimme kaikki samalla tasolla. Näimme jokainen toisemme ja koiran oli helppo lähestyä nuorta. Mukaan kutsuttiin kuusi tyttöä, joista neljä oli säännöllisesti paikalla.

Ensimmäisellä kerralla olimme ilman koiraa, jolloin tutustuimme toisiimme ja askartelimme pyykkipojista nimikyltit koirahahmojen avulla. Koirafiguurien avulla jokainen kertoi itsestään. Jokainen sai valita sen pikkukoiran, jonka koki muistuttavan itseään tai joka tuntui itselle tärkeältä. Tämän jälkeen kävimme koiran turvallisuussäännöt läpi eli mitä pitää ottaa huomioon, kun koira tulee seuraavalla kerralla mukaan toimintaan.

Toisella kerralla Iita oli mukana ja kävi kierroksen jokaisen tytön luona sekä asettui makaamaan erään tytön läheisyyteen. Etsimme koirakuvakorteista erilaisia tunteita ja kirjoitimme niitä tunnesanoiksi kartongille. Mietimme myös, milloin erilaisia tunteita esiintyy ja vaikuttaako jokin siihen, miksi tunteet ovat joskus voimakkaampia. Tulimme tulokseen, että esimerkiksi nälkä ja väsymys vaikuttavat tunteiden voimakkuuteen varsinkin negatiivisien tunteiden ollessa kyseessä. Kolmannella kerralla aiheenamme olivat vahvuudet ja tarkoituksena oli myös tällä kertaa kuvata nuoret koiran kanssa. Tällä kerralla valitettavasti olin pois sairastumisen vuoksi. Samasta syystä päätimme perua myös seuraavan kerran, koska ei ollut mielekäästä nuorille tulla paikalle, koska koira ei ollut paikalla.

Ennen joulua pidimme pikkujoulukerran, jolloin paikalle ei tullut ketään. Tähän vaikutti varmasti se, että kaksi kertaa oli jäänyt koiralta välistä ja nuorilta puuttui motivaatio tulla paikalle. Tämä jäi itseäni harmittamaan kovasti, mutta jälkeinpäin nuoret ovat toivoneet, että voisimme jatkaa tätä vielä ja aloittaa uudestaan samalla ryhmällä. He kuitenkin haluaisivat tulla vielä istumaan yhdessä ja juttelemaan välituntien ajaksi. Oppilaat olivat kuitenkin kokeneet, että koiran läsnä ollessa oli helpompi puhua. Oppilaat olivat kokeneet tilanteet positiivisena. Tämä oli erittäin positiivista palautetta siihen nähden että ryhmä jäi ohjaajana harmittamaan sen vuoksi, että ryhmän toiminta jäi kesken.

Kunnan nuoriso-ohjaajan antama palaute sosiaalipedagogisesta koiratoiminnasta:

Koiran vilpitön ja rauhallinen suhtautuminen on ollut ihanaa seurattavaa. Rauhoittavaa itsellekin ohjaustilanteissa. Koira kävi aina kierroksen kaikkien luona ja selvästi luki ohjattavia. Hakeutui aina jonkun luo. Nuoret antautuivat keskustelulle avoimemmin, kun koira oli mukana. Yksi ryhmässä ollut nuori kommentoi myöhemmin tavatessamme, että kun koira oli mukana, puhuminen oli helpompaa ja osasi paremmin ajatella. Koiran tuen osallistumiseen huomasin. Koiran mukana ollessa nuorten huomio oli paremmin asiassa. Jos koira ei ollut mukana, sitä kyseltiin kovasti ja nuoret lähtivät ripeämmin pois kuin niillä kerroilla, kun koira oli mukana. Itse olen sitä mieltä (ja syksyn & talven seuranneena), että koiralla todella voidaan parantaa ihmisen/asiakkaan kokonaisvaltaista hyvinvointia. (Nuoriso-ohjaaja 3)

Tässä ryhmässä nuoriso-ohjaaja tarkkaili selkeästi eniten koiran toimintaa oppitukioiden aikana. Hänen mielestään koira selkeästi luki oppilaita ja hakeutui jonkun oppilaan luokse. Nuoriso-ohjaaja joutui myös tilanteeseen, jossa koira ei ollut paikalla. Näin hän huomasi selkeästi eron, miten oppilaat käyttäytyivät koiran ollessa paikalla ja kun se ei ollut paikalla. Koiran ollessa pois oppilaat lähtivät ripeämmin pois paikalta, kuin silloin kun koira oli paikalla. Yksi oppilaista antanut nuoriso -ohjaajalle palautetta jälkeinpäin, että olisi mukava, jos jatkaisimme toimintaa uudestaan.

Koulukuraattorin palaute sosiaalipedagogisesta koiratoiminnasta tyttöjen välituntitoiminnassa:

Ryhmä kokoontui pitkällä välkällä 12.45-13.15 yläkoululla kuraattorin työtilassa. Ryhmään osallistuivat kaikki kutsutut paitsi yksi. Ensimmäisessä tapaamisessa kaikki olivat paikalla, mutta seuraavissa tapaamisissa osallistujamäärä vaihteli. Ongelmana oli, että tytöt eivät aina muistaneet pitkän välkän toimintaa ja myös se, että koira ei ollut paikalla sai joidenkin innostuksen lopahtamaan.

Ryhmästä ei koottu virallista palautetta, mutta ryhmään eniten osallistuneiden tyttöjen kanssa käydyistä keskusteluista jäi kuitenkin positiivinen kokonaiskuva. Yksi tyttö oli suhtautunut ryhmään ennakkoluuloisesti, mutta totesi ryhmän olleen ihan kiva. Koiran puuttuminen ja siten myös toiminnan muuttuminen erilaiseksi harmitti jotakin.

Syksyn ryhmä oli kokeilu yläkouluikäisille. Vaikka pitkä välkä on ajankohtana hyvä, oppilaille on se kuitenkin ajallisesti lyhyt. Uskon, kuitenkin, että ryhmään osallistuneet tytöt hyötyivät ainakin vähän toimintaan osallistumisesta. (koulukuraattori 1)

Koulukuraattorin palaute toi selkeästi esille sen, miten tyttöjen into väheni, kun koira ei ollut paikalla.

Oppilaiden kanssa käydyissä keskusteluissa koulukuraattorille jäi positiivinen kuva itse sosiaalipedagogisesta koiratoiminnasta ja sen hyödyllisyydestä.

8 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN ARVIOINTI

Kehittämistehtävää arvioitiin kolmesta eri näkökulmasta. Ensin se arvioitiin opettajilta, kollegoilta, koulukuraattorilta sekä kouluavustajilta tulleen palautteen näkökulmasta. Työparien kanssa käytiin palautekeskustelu välittömästi oppituntien jälkeen ja niistä kirjoitettiin tärkeät asiat ylös tutkimuspäiväkirjaan. Näissä keskusteluissa huomattiin, jos jossain oppilaassa havaittiin jotain huolestuttavaa. Mikäli huolen aihetta oli, tällöin otettiin välittömästi yhteyttä koulun henkilökuntaan. Koulun henkilökunnan kanssa käytiin myös oppituntien jälkeen palautekeskustelut. Toisena palautteena oli oppilaiden palaute, joka dokumentoitiin joko kirjallisena tai kuvana. Usein käytettiin hymiökortteja tai koiratunnekortteja palautteen antamiseen ja dokumentoitiin palaute kuvana.

Kolmantena tärkeänä arviointimenetelmänä oli havainnointi. Jokaisen oppitunnin jälkeen kirjattiin havainnot, kuinka koira käyttäytyi oppilaiden kanssa. Nämä havainnot tarkistettiin myös työparin kanssa käydyissä palautekeskusteluissa. Koiran käytöksen havainnointi toi arvokasta tietoa siitä, miten koira toimii itsenäisesti sosiaalipedagogisessa koiratoiminnassa. Samalla havainnoitiin koiran vaikutusta oppilaiden käytökseen.

8.1 Palautteen kerääminen

Kehittämistehtävän laatua pyrittiin määrittelemään kirjallisella palautteella työpareilta ja opettajilta tai kouluavustajilta, jotka olivat mukana testiryhmien koulujen toiminnassa. Jokaisesta testiryhmästä pyydettiin palautetta siitä, miten he näkivät sosiaalipedagogisen koiratoiminnan hyödyt tai haitat oppitunneilla. Näin saatiin palautetta tehdystä työstä. Hienoa oli, että kaikista testiryhmistä saatiin palautetta sekä työpareilta että työntilaaajilta. Palaute oli erittäin myönteistä. Työparit, jotka olivat mukana toiminnassa, näkivät koiran tuoman hyödyn oppilaiden elämään. Koiran oppilaita rauhoittava vaikutus huomattiin jokaisessa palautteessa. Tämä tuli erityisesti ilmi niiden kertojen jälkeen, kun koira oli pois oppitunneilta. Koiran poissaolo lisäsi levottomuutta tunneilla. Useassa palautteessa nostettiin esiin myös koiraan koskemisen merkitys. Huomattiin, miten oppilas, joka yleensä ei pysy paikoillaan, istui hievahtamatta, kun hän istui koiran vieressä ja sai samalla silittää koiraa.

Opettajien ja kouluavustajan palaute oli myös erittäin positiivista ja he huomasivat koulun arjessa oppituntien merkityksen. Hienoa oli myös palaute, jossa huomattiin, että merkitys oli myös koiran ohjaa-

jalla. Koulutyön yksi tavoite on tehdä seurakunnan nuorisotyönohjaajaa tutuksi koululaisille. Seurakunnan nuorisotyönohjaajan ollessa tuttu on koululaisten helpompi tulla juttelemaan myös myöhemmin. Ohjaajakin tuli samalla oppilaille tutuksi, vaikka he enemmän koiraa oppitunneille odottivatkin.

Useamman palautetta antaneen toive oli, että varsinkin pienryhmille annettaisiin mahdollisuus osallistua sosiaalipedagogiseen koiratoimintaan:

Sosiaalipedagogista koiratoimintaa voisi hyödyntää vielä enemmän ja erityisesti koulujen, niin ala- kuin yläkoulunkin, pienryhmien toiminnassa. Pienryhmien oppilailla on oppimisvaikeuksien lisäksi ongelmia tunnetaidoissa ja oman käyttäytymisen säätelystä. Koira voisi auttaa tunteiden käsittelyssä, mutta myös käytöksen hallinnassa. (Koulukuraattori 1)

Oppilailta pyydettiin palautetta usein välittömästi oppituntien jälkeen. Palautetta pyydettiin käyttäen apuna koiravalokuvista tehtyjä tunnekortteja sekä hymiökortteja. Hymiökorteissa on perushymiöt, joilla on helpompi ilmaista itseään. Joillain kerroilla pyydettiin palaute oppilaiden kirjoittamilla tunnesanoilla yhdelle paperille. Ensimmäisessä testiryhmässä pyydettiin palautetta myös kirjallisena viimeisellä kerralla. Oppilaat vastasivat muutamaan avoimeen kysymykseen, ja lisäksi mielipidejanakysymyksiä oli kymmenen kappaletta. Tavat antaa palautetta pidettiin mahdollisimman helppoina ja yksinkertaisina. Oppilaiden antama palaute oli pääosin positiivista. Eräällä koululla viimeisen kerran jälkeen eräs oppilas valitsi vihaisen koiran näköisen koiran tunnekorteista. Kysyttäessä, mitä hän tunsi, kun hän valitsi kortin, oli vastaus: "Minua harmittaa, kun nämä tunnit loppuvat."

8.2 Havainnointi arvioinnin näkökulmasta

Tutkimuspäiväkirjaan kirjattiin kaikki havainnot oppituntien jälkeen. Kirjaan tehtiin muistiinpanoja lähinnä koiran käyttäytymisestä tunnin aikana. Havaintoja kirjoitettiin myös siitä, miten koiran läsnäolo vaikutti oppilaisiin. Tämä osallistuva havainnointi toimi tässä tilanteessa erinomaisesti. Havainnoijat olivat koko ajan toiminnassa mukana, mutta tunnin jälkeen havainnot kirjattiin ylös. Havainnointiin käytettiin oppimateriaalina alan kirjallisuutta. (Metsämuuronen 2008, 42.)

Koiran käytös jaksaa ihmetyttää edelleen. Iita, joka oli mukana kaikilla kerroilla, kiersi joka kerta kaikkien oppilaiden luona ensin tunnin aluksi. Iita pysähtyi jokaisen oppilaan kohdalle ja vietti pienen hetken siinä, jotta oppilas sai silittää koiraa. Tämän jälkeen Iita valitsi oppilaista jonkun, jonka luokse jäi pidemmäksi aikaa. Jokaisella kerralla oppilaalla oli jokin asia, joka painoi mieltä. Koira siis aisti sen, mitä me ihmiset emme kyenneet aistimaan. Iita meni joko makaamaan oppilaan jalkaan kiinni tai

meni istumaan oppilaan jalkojen väliin ja painoi päänsä oppilaan rintaan vasten. Useimmiten kysyttäessä kuulumisia ymmärrettiin, miksi Iita valitsi juuri kyseisen oppilaan. Oppilaalle oli sattunut lähiaikoina jotain, joka mietitytti häntä. Kotona oli sattunut jotain tai välitunnilla oli ollut riitatilanne. Erään oppitunnin jälkeen pyydettiin koulun henkilökuntaan kuuluvaa arvaamaan, kenet Iita merkkasi sillä kertaa. Koulun henkilökuntaan kuuluva sanoi oppilaan nimen, kenen hän toivoi Iitan ottaneen kontaktin sillä kertaa. Hän oli aivan oikeassa. Iita aisti jotain, mitä ohjaajat eivät osanneet aistia.

Koiran läsnäolo rauhoitti oppilaita selvästi. Toisaalta oppilaat tulivat todella vauhdilla oppitunneille, mutta oppilaat rauhoittuivat välittömästi, kun he tulivat koiran läheisyyteen. Alusta asti oppilailla oli selvä sääntö, että koiran lähellä täytyi käyttäytyä rauhallisesti. Toisaalta oppilaat huomasivat, kun he istuivat rauhallisesti lattialla, tuli koira heidän luokseen tervehtimään. Kun tehtiin tehtäviä ilman koiraa ja tehtävän sai suoritettua, silloin pääsi istumaan koiran kanssa lattialle ja silittämään koiraa. Osa oppilaista menivät myös mielellään makaamaan lattialle koiran viereen, kun saivat oman tehtävänsä suoritettua.

8.3 Kehittämistehtävän tavoitteiden saavuttaminen

Kehittämistehtävän tavoitteena oli teoriapohjan lisääminen, jotta olisi helpompi perustella sosiaalipedagogisen koiratoiminnan tarpeellisuus luottamushenkilöille sekä kouluille. Tämän vuoksi tässä työssä esiteltiin laajalti kirjallisuuspohjaa tunnetaidoista, itseluottamuksesta sekä vuorovaikutustaidoista. Lisäksi etsittiin tietoa koiran käytön hyödyllisyydestä koululaistyössä. Teoriapohja on laaja ja sen perusteella on nyt helpompi perustella sosiaalipedagogisen koiratoiminnan toimivuutta seurakunnan koulutyön menetelmänä. Annetuissa palautteissa kukaan ei kiistänyt koiratoiminnan merkitystä oppilaiden kanssa. Päinvastoin vastaavaa toimintaa ja sen tarpeellisuutta toivottiin olevan enemmän saatavilla.

Toinen kehittämistehtävä oli Tunne ja vuorovaikutus -oppitunnit sosiaalipedagogisen koiratoiminnan keinoin materiaalin kehittäminen. Tätä oppituntipakettia testattiin kolmessa eri muodossa eri ikäisten koululaisten kanssa. Oppituntipaketti oli suhteellisen helposti muokattavissa oppilaiden iän ja lukumäärän mukaan. Pienillä muutoksilla saatiin oppitunti helposti muokattua. Mikäli aikaa oli enemmän, lisättiin enemmän toimintoja oppitunnin keskeisen teeman ympärille. Ajan taas ollessa lyhyempi karsittiin kaikki ylimääräinen pois ja jätettiin jäljelle vain keskeisin asia. Tämän materiaalin oppitunteja muokkaamalla saa oppitunnit hyvin monelle ikäryhmälle ja ryhmäkoolle sopiviksi.

9 POHDINTA

Opinnäytetyö sisälsi kaksi varsinaista kehittämistehtävää. Ensimmäinen kehittämistehtävä oli perustella vankalla teoriapohjalla ihmisille, miksi sosiaalipedagoginen koiratoiminta on hyödyllistä ja tarpeellista toimintaa. Tavoitteena oli perustella sen toimivuus kirkon varhaisnuorisotyön toimintamenetelmänä. Sosiaalipedagogisen koiratoiminta sisältää kirkon Tytöt ja Pojat seurakuntalaisina - kehitysasiakirjassa hyvin esiin tulleen tavoitteen: seurakunnan yksi perustehtävä mahdollistaa ja tukea kaikenikäisten kokonaisvaltaisen kasvua. Jokaista kouluikäistä tuetaan kasvamaan omana itsenään ei vain hengellisesti vaan kokonaisvaltaisesti. Tämä sisältää hengellisen kasvun lisäksi myös sosiaalisen, fyysisen ja henkisen kasvun.

Kouluikäisten tunne- ja vuorovaikutuskasvatus on erittäin tärkeää. Hätkähdin tutkiessani itsetuntoa käsittelevää kirjallisuutta. Mihin häviää alakouluikäisten itsetunto? Mikäli me saamme yhdenkin tytön tai pojan ymmärtämään, että hän on arvokas ja tärkeä omana itsenään, olemme saaneet jo ison vakuutuksen siitä, että tämä toiminta on kannattavaa. Kouluikäisten tunnetaidot ovat hukassa ja niiden kanssa täytyy tehdä töitä kaikin keinoin. Koira taas toimii jäänsärkijänä alkutilanteessa, vaikka kouluikäistä jännittäisikin vähän puhua tunteista. Tunteita oppii tutustumalla niihin, nimeämällä niitä ja pohtimalla yhdessä, miltä mikäkin tunne tuntuu. Koira toimii näissä tilanteissa peilinä ilmentämässä eri tunteita. Koira rauhoittaa kouluikäiset jo pelkällä läsnäolollaan vastaanottavaisemmiksi kuin mitä he muuten olisivat. Koira erittää hyvänolon hormonia, oksitosiinia ja oppilaiden tunnemuistiin jää mielikuva siitä, että tilanteessa oli hyvä olla. Seurakunnan työntekijänä nuorisotyönohjaaja jää mielikuviin aikuisena, joka oli tilanteessa paikalla. Hän oli aikuinen, jolla ei ollut kiirettä mihinkään ja hän kuunteli, mitä kouluikäisellä oli sanottavana.

Sosiaalipedagogiikka on työtapaa, joka kulkee elämässä mukana asenteena ottaa huomioon se, joka tarvitsee apua eniten. Sosiaalipedagogisen koiratoiminnan lähtökohta on toimia koiran kanssa siten, että se joka tarvitsee apua eniten, löytyy sieltä oppilasjoukosta. Tässä koira aisteineen on loistava työ-kaveri. Koira aistii paljon enemmän kuin ihminen koskaan pystyy aistimaan. Koira osoittaa ohjaajalle sen, joka tarvitsee apua eniten. Sosiaalipedagoginen koiratoiminta on tavoitteellista toimintaa, jossa korostuu yhteisöllisyys ja toisten auttaminen. Tärkeä osa toimintaa on vuorovaikutus ja ryhmässä toimiminen.

Itselleni vaikeaa oli kriittisyys, mutta ei suinkaan kriittisyys omaa työtäni kohtaan. Olen aina ollut sitä mieltä, että ei mennä sieltä, mistä aita on matalin. Hyvä kirkon nuorisotyönohjaaja haastaa itseään oppimaan uutta ja rakentaa uutta haastetta työhönsä kolmen vuoden välein. Nyt oli minun vuoroni käyttää kehittämisajankäyttöä sosiaalipedagogiseen koiratoimintaan. Kriittisyys johtuu siitä, että minä uskoin tähän alusta asti. Siksi etsinkin mahdollisimman paljon tietoa onko sosiaalipedagoginen koiratoiminta hyödyllistä toimintaa vai hyödytöntä. Minun mielestäni sosiaalipedagoginen koiratoiminta on edelleen loistava työmenetelmä kirkon varhaisnuorisotyöhön. Mielestäni kuitenkin sosiaalipedagogista koiratoimintaa voisi käyttää kaikissa ikäluokissa ja suuri hyöty koiratoiminnasta voisi olla pitkällä rippikoululeirillä. Tavoitteeni onkin saada kesälle 2019 sosiaalipedagoginen koira mukaan rippikoululeirille.

Sitä ennen tavoite on saada Green Care -laatu-merkki sosiaalipedagogisen koiratoiminnan avulla toteutetuille tunne- ja vuorovaikutusoppitunneille. Oppituntirungot toimivat helposti muokattavana kokonaisuutena. Sain testata niitä kolmella eri ikäryhmällä ja eri kokoisilla ryhmillä. Näin oppitunti paketti muotoutui lopulliseen muotoonsa. Tuntirunko on helposti muunneltavissa eri ikäryhmille sopivaksi. Tämä oppituntirunko oheismateriaaleineen oli toinen kehitystehtäväni.

Vaikeinta minulle oli pitkän opiskelutauon jälkeen teoreettinen kirjoittaminen. Monta kertaa jouduin perehtymään opinnäyteoppaaseen. Lähteisiin viittaamisen pisteet ja pilkut tuottivat haastetta. Teoreettisen kirjoittamisen ongelmat ja asiakirjakieli olivat suurimmat haasteeni työssäni. Nyt, kun ne on opittu jälleen uudestaan, voisi kirjoittamistyötä jatkaa. Ja kuka tietää, ehkä tunne ja vuorovaikutustunnit saavat jatkoa, jos ei muuten niin työssäni käytännössä.

Vuonna 2018 valtakunnalliset Green Care -päivät 2018 teemalla hoivaa ja voimaa vaaroilta järjestetään Vuokatissa. Yhtenä osana Green Care -päiviä on kohdevierailu, jossa esitellään Sotkamon seurakunnan ja Luonto Hyvinvointikeskuksen yhteistyötä ja sekä sosiaalipedagogista hevostoimintaa että sosiaalipedagogista koiratoimintaa. (Green Care -päivät 2018)

LÄHTEET

- Aho, S. & Laine K. 2002. Minä ja Muut Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Helsinki: Otava.
- Ahonen, L. 2013. Koirat kasvun ja kehityksen tukena koulussa. Teoksessa K. Ikäheimo (toim.) Karvaterapiaa Eläinavusteinen työskentely Suomessa. Helsinki: Solution Models House, 184–194.
- Beetz, A., Uvnäs-Moberg K., Julius, H. & Kortschal, K. 2012 Psychosocial and psychophysiological effects of human-animal interactions: the possible role of oxytocin *Frontiers in psychology*, July 2012, Volume 3, Article 234. Saatavilla https://pub.epsilon.slu.se/10563/1/uvnas_moberg_etal_130625.pdf. Viitattu 1.4.2018.
- Borgström, CN. 2013. Avustajakoirat ja koira-avusteinen työskentely. Teoksessa K. Ikäheimo (toim.) Karvaterapiaa Eläinavusteinen työskentely Suomessa. Helsinki: Solution Models House , 75–81.
- Cacciatore, R. & Karukivi, M. 2014. Mielellön fiilis. Hyvän mielen käsikirja. Suomi: Tammi.
- Cacciatore, R., Korteniemi-Poikela, E. & Huovinen M. 2008. Miten tuen lapsen ja nuoren itsetuntoa. Helsinki: WSOY.
- Goleman, D., 2014. Aivot ja tunneäly uusimmat oivallukset. Tallinna: Samsaraa
- Green Care Finland. 2018a. Saatavissa: http://www.gcfinland.fi/tiedostopankki/226/Laatumerkin-hinta_uusin.pdf Viitattu 25.4.2018.
- Green Care Finland. 2018b. <http://www.gcfinland.fi/tiedostopankki/219/Laatumerkkien-hakuprosessi.pdf> . Viitattu 25.4.2018.
- Green Care Finland. 2018c. Saatavissa: <http://www.gcfinland.fi/green-care-/luontohoiva---luontovoima/> Viitattu 25.4.2018.
- Green Care -päivät. 2018. Saatavissa: <https://greencarepaivat2018.fi/kohdevierailut/> Viitattu 25.4.2018.
- Hakkarainen, K. 2010 Varhaisnuorisotyöntekijän kymmenen teesiä. Teoksessa E. Jokela, H. Pruuki (toim.) Jo iso vielä pieni -Kouluikäisen lapsen maailma. Jyväskylä: Gummerrus, 284-300.
- Hämäläinen, J. 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopion yliopisto. Opetusjulkaisuja.
- Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. Porvoo: Wsoy.
- Ikäheimo, K. (toim.) 2013. Karvaterapiaa - Eläinavusteinen työskentely Suomessa. Helsinki: Solution Models House.
- Jansa, K. 2010. Varhaisnuorisotyö seurakunnassa. Teoksessa E. Jokela, H. Pruuki (toim.) Jo iso vielä pieni -Kouluikäisen lapsen maailma. Jyväskylä: Gummerrus, 266-283.
- Jääskinen, A-M. & Pelliccioni S. 2017. Mitä sä rageet? Lasten ja nuorten tunnetaitojen tukeminen. Riika: Lasten keskus.

- Kahilaniemi, E. 2016. Eläinavusteinen interventio- asiakkaan toiminnallisuuden tukeminen koira-avusteisin menetelmin. Tampere: Eeva Kahilaniemi/ Voimatassu Ky.
- Kaimio, T. 2006. Pennun kasvatus. Pennusta kunnon koiraksi. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Keltinkangas-Järvinen, L. 1994. Hyvä itsetunto. Juva: WSOY.
- Kennelliiton kaverikoira. Kaverikoirat kurssimateriaali. Kennelliitto.
- Latvala-Sillman, P. 2013. Kasvatus- ja kuntoutuskoira autismiluokassa. Teoksessa K. Ikäheimo (toim.) Karvaterapiaa Eläinavusteinen työskentely Suomessa. Helsinki: Solution Models House, 202–211.
- Länsi-Uusimaa artikkeli 22.3.2018 Ristin koululla koiratoimintaa. Saatavissa: <https://www.lansi-uusimaa.fi/artikkeli/621349-ristin-koululla-voi-osallistua-koiratoimintaan-kalle-koira-saa-lapset-keskittymaan#.WrTtY3IWgyE.facebook>.
- Läsnäolon nuorisotyö. Suomen Evankelis-luterilaisen kirkon erityisnuorisotyön linjaus. Suomen ev.lut. kirkon julkaisuja 54. Kirkko ja toiminta. Kirkkohallitus. 2016. Helsinki. Saatavilla: https://issuu.com/kirkonkasvatus/docs/lasnaolon_nuorisotyo-linjaus.
- Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. 3.Painos. Jyväskylä: Gummerus.
- Nevalainen, S. 2010 Koululainen, Lapsi koulussa. Teoksessa E. Jokela, H. Pruuki (toim.) Jo iso vielä pieni -Kouluikäisen lapsen maailma. Jyväskylä: Gummerrus, 79–91.
- Niemi, P. 2015. Hyvää mieltä ja itsetuntoja. Hämeenlinna: Päivä Osakeyhtiö.
- Pereira, C. N. & Valcarcel, RR. 2018. Tunnehetket Tehtäviä tunnetaitokasvatukseen Pärnu: PS-kustannus.
- Prepula H. 2018 a. Hoivakoira ky. Sosiaalipedagoginen koira opettaja. Internet haastattelu. 1.3.2018.
- Prepula H. 2018 b. Hoivakoira ky. Sosiaalipedagoginen koira opettaja. Internet haastattelu. 22.4.2018.
- Prepula H. 2018 c. Hoivakoira ky. Sosiaalipedagoginen koira opettaja. Keskustelu 28.4.2018
- Pääskysaari, J. 2002. Kompassi, Jennin kirja sinulle. Helsinki. Otava.
- Ranne K. 2005. Sosiaalipedagogiikka koulutuksessa ja työelämän kehittämisessä. Teoksessa K. Ranne, A. Sankari, T. Rouhiainen-Valo & T. Ruusunen (toim.) Sosiaalipedagoginen ammatillisuus – Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Kokemäki: SPKOY, 14–19.
- Ranne K. & Rouhiainen-Valo T. 2005. Sosiaalialan ammatillisen käyttöteorian muotoutuminen sosionomi (AMK) -koulutuksessa. Teoksessa K. Ranne, A. Sankari, T. Rouhiainen-Valo & T. Ruusunen (toim.) Sosiaalipedagoginen ammatillisuus – Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Kokemäki: SPKOY, 27–38.
- Sakasti. Palvelu Suomen evankelis-luterilaisen kirkon työntekijöille ja toimijoille. Saatavissa: <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp3?open&cid=Content2985CE> , Viitattu 1.5.2018.

Soini, K., Ilmarinen K., Yli-Viikari A. & Kirveennummi A. 2011 Green Care sosiaalisena innovaationa suomalaisessa palvelujärjestelmässä. Saatavilla: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102903/soini.pdf?sequence>. Viitattu 17.4.2018

Sosped säätiö. 2018a. Säätiön historia Saatavilla: <http://www.sosped.fi/saation-historia/> Viitattu 24.4.2018.

Sosped säätiö. 2018b. Sosped Koira koulutus Saatavilla: <http://www.sosped.fi/koirakoulutus/> Viitattu 24.4.2018.

Sos.ped.koira. 2018. Saatavilla: <https://www.sospedkoira.fi/> Viitattu 24.4.2018.

Sääksytin www.sivut Sääksjärven koulun oppilaille 28.9.2017 Saatavilla: <http://www.saaksjarvenkoulu.com/koulukuraattorimme-riikka-valo/>. Viitattu 2.4.2018

Tammi, O. 2018. Psykologipalvelu Tammi. Työpsykologin henkilökohtainen tiedonanto, keskustelu 28.4.2018.

Vilka, H. 2009. Tutki ja Kehitä. Jyväskylä: Gummerus.

Vehmasto, E. 2014. Green Care -toimintatavan suuntaviivat suomessa. MTT KASVU 20. Saatavilla: [Http://www.mtt.fi/mttkasvu20.pdf](http://www.mtt.fi/mttkasvu20.pdf). Viitattu 17.4.2018.

Takamaa, R., Grönholm, P. & Holländer, A-M. 2012. Tytöt ja Pojat seurakuntalaisina. Suomen Ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja. Helsinki: Kirkkohallitus.

Toivakka, S. & Maasola M. 2012. Itsetunto kohdalleen! Harjoituksia itsetuntemuksen ja vuorovaikutustaitojen oppimiseen. 2.painos. Juva: PS-kustannus.

Uusitalo-Malmivaara, L. & Vuorinen, K. 2016. Huomaa hyvä! Näin ohjaat lasta ja nuorta löytämään luonteen vahvuutensa. Juva: Ps-kustannus.

Valkiala, N. 2013. Kasvata koirasta kunnon kaveri. Helsinki: Tammi.

Valovirta, E. 2013. Eläinallergiat. Teoksessa K. Ikäheimo (toim.) Karvaterapiaa. Eläinavusteinen työskentely Suomessa. Helsinki: Solution Models House, 48–56.

Valovirta, E. & Terho, E. 1998. Siedätysshoidon aiheet, vasta-aiheet ja käytännön toteutus. Teoksessa Vesterinen, E. & Terho E. (toim.) Siedätysshoito. Tampere: Kirjayhtymä Oy, 13–42.

Vilander, P. & Suorsa, S. 2013. Pentuneuvola. Helsinki: WSOY.

LIITTEET**SOTKAMON SEURAKUNNAN VARHAISNUORISOTYÖN TOIMINTASUUNNITELMA 2018****TOIMINTA-AJATUS**

Varhaisnuoren 7-14-vuotiaan kokonaisvaltaisen kasvun mahdollistaminen ja sen tukemista. Se on yhdessä tekemistä, olemista ja ihmettelyä

NYKYISET RESURSSIT JA TARVE MUUTOKSIIN

VAHVUUDET: Vakiintunut toiminta, joka on tuonut jatkuvuutta lapsi- ja rippikoulutyön välissä. Hyvä yhteistyö Kajaanin Rovastikunnan muiden seurakuntien varhaisnuorisotyön kanssa. Laadukas leiritoiminta. Sekä hyvä verkostoyhteistyö.

HEIKKOUEDET SEKÄ KEHITYSTARPEET

Vähenevät raharesurssit vaikeuttavat toimintaa. Rytilahdenmajan ulkoalueet olisi hyvä saada toimiviksi ja turvallisiksi leirityötä ajatellen.

TAVOITTEET JA TOIMINTASUUNNITELMA 2018

1. Varhaisnuorille ja nuorille tarjotaan mahdollisuus elää, toimia ja oppia ryhmissä.
 - kerhonohjaajakoulutus
 - kerhonohjaajien Hiippakunnallinen koulutuspäivä
 - varhaisnuorten kerhot
 - varhaisnuorten leirit ja retket
 - Pienryhmätoiminta Ristinkantajien hankkeiden avulla
 - Avartti ja Pilotti toiminta
 - Sosiaalipedagoginen koiratoiminta
2. Varhaisnuorisotyössä mukana olevien hengellisen elämän tukeminen
 - jokainen varhaisnuori saisi kokea olevansa arvokas sellaisena kuin on
 - hartaudet varhaisnuorisotyön toiminnoissa
 - jumalanpalvelukset
 - kerhonohjaajien siunaaminen
 - aamunavaukset kouluilla
3. Verkostoyhteistyö varhaisnuorten tukena ja turvana.
 - Yhteistyö nuorisotyön tiimin kanssa sekä muiden oman seurakunnan työalojen kanssa
 - Tiivis yhteistyö muiden nuorten kanssa työtä tekevien tahojen kanssa.
 - Sosiaalipedagoginen koiratoiminta kouluilla
 - Tuntivierailut alakouluilla
 - Tolokku –hanke
 - 3-luokkalaisten kaveripäivät
 - Kipinäpäivinä 6-luokkalaisille
 - 7-päivät saman ikäluokan kanssa.

Henkilökohtaiset tapaamiset.

Tekstaritupu ja nettitupu

Sosiaalisen median käyttö sekä nuorten, että vanhempien yhteysvälineenä

4. Perheiden kristillisen kasvatuksen tukeminen.

Kerhonohjaajien siunaaminen kirkossa

Kerhojen juhlat

Matkamiehen messut

Henkilökohtaiset tapaamiset vanhempien kanssa

Perheiden yhteiset illat

TOIMINTASUUNNITELMAN PAINOPISTEET VUOSILLE 2019-2020.

Verkostoyhteistyön kehittäminen ja ylläpitäminen nuoren tueksi. Sosiaalipedagogisen koiratoiminnan avulla varhaista tukea tarvitsevien lasten parissa toimiminen. Yhteistyön kehittäminen naapuriseurakuntien kanssa.

Tunne ja vuorovaikutus materiaali
kouluikäisille sosiaalipedagogisen koiratoiminnan
keinoin

Hei!

Kiinnostaisiko teidän kouluanne uudenlainen tunnetaito ja vuorovaikutuskasvatus?

Olen opiskellut Sosiaalipedagogisen koiratoiminnan pätevyyden Helsingissä Sosped Keskuksen ja Suomen Hoivakoiran järjestämässä koulutuksessa. Koulutuksen pituus on 25 op.

Tarjoaisin itseäni ja koirapariani Iitaa koululenne pitämään sosiaalipedagogisia koiratoimintatunteja tunne - ja vuorovaikutustaitoihin liittyen. Tämä ei maksa koululle mitään. Sotkamon seurakunta on tässä mukana minun työnantajani ja Sotkamon seurakunnan varhaisnuorisotyön toimintasuunnitelmassa lukee koulutyön alla sosiaalipedagogiset koiratoiminta ryhmät.

Olen tehnyt koira-avusteista työtä pienimuotoisesti jo vuodesta 1999 asti. Nyt olen tietoisesti sitten kasvattanut omasta pentueestani kaksi koiraa tähän tarkoitukseen. Tunneilla on nyt mukana Iita Griffon Bruxellois rotuinen pieni karkeakarvainen seurakoiraa. Iita on rauhallinen ja pitää työstään paljon. Koska Iita on trimmattava rotu, ei siitä myöskään lähde karvoja siinä määrin mitä muista koiraroduista voi irrota. Iita toimii mm. meillä kotona omalle lapselle lukukoirana. (Lisäsi lapsen motivaatiota huomattavasti lukea samaa lukuläksyä kolmea kertaa, kun sai ensin lukea sen koiralle, sitten toiselle koiralle ja sitten äidille)

Koiran läsnäolo lisää motivaatiota liittyä ryhmään, toimii harjoitusparina sekä tuo otollisia fyysisiä vaikutuksia:

- alentunut verenpaine ja stressihormonien määrä
- lisääntynyt mielihyvä
- luottamus ja läheisyydenkokemus
- lapsen tukeminen koulunkäyntiin, kasvuun ja kehittymiseen
- yhteisöllisen, luovan toiminnan kautta iloa ja uusia kokemuksia
- kartuttaa itsetuntemusta, vuorovaikutustaitoja, oppimis-, keskittymis- ja luovuuskykyä
- osallisuuden ja onnistumisen kokemuksia
- ennaltaehkäistään yksinäisyyttä

Olisiko teillä kiinnostusta ja mahdollisuutta lähteä tähän mukaan? Ryhmän koko olisi hyvä olla 4-10 henkeä, valikoiden juuri he jotka hyötyisivät tästä eniten. Ajat pystyn sovittamaan tätä ajatellen hyvin koulupäiville ma 9-14, ti 9-13 ke 9-13 to 9-12.

Tavoitteet ryhmää ajatellen voimme luoda yhdessä teidän opettajien kanssa, mutta myös oppilaiden itsensä kanssa. Ryhmässä voidaan myös ottaa eri oppiaineita mukaan aiheisiin. mm. jos jollain oppilaalla on lukemisen ja rohkeuden kanssa haastetta voisimme Iitan kanssa olla avuksi myös tässä tilanteessa.

Eräällä koululla teimme tuntisuunnitelman perustuen kolmannen luokan Yhteiskuntatiedon tunteihin.

Yhteistyöterveisin

Mirva Heikkinen

Sosiaalipedagoginen koiratoiminnan ohjaaja

Kirkon nuorisotyönohjaaja Sotkamon Seurakunta

Hei Vanhemmat!

Olen tulossa xxxxxx koululle oppitunneille pitämän oppilaille sosiaalipedagogisen koiratoiminnan avulla tunne ja vuorovaikutuskasvatusta. Tulen mukaan oppitunneille 5 kertaa. Uuden opetussuunnitelman mukaan painotamme oppitunneilla myös tunne- ja vuorovaikutustaitoja, joihin koiratoiminta on oivallinen työmuoto.

Koiran läsnäolo lisää motivaatiota liittyä ryhmään, toimii harjoitusparina sekä tuo otollisia fyysisiä vaikutuksia:

- alentunut verenpaine ja stressihormonien määrä
- lisääntynyt mielihyvä
- luottamus ja läheisyydenkokemus
- lapsen tukeminen koulunkäyntiin, kasvuun ja kehittymiseen
- yhteisöllisen, luovan toiminnan kautta iloa ja uusia kokemuksia
- kartuttaa itsetuntemusta, vuorovaikutustaitoja, oppimis-, keskittymis- ja luovuuskykyä
- osallisuuden ja onnistumisen kokemuksia

Mukanani oppitunneilla kulkee työparini koira Iita. Iita on 4 vuotias pieni seurakoira Griffon Bruxellois.

Itse olen käyttänyt työssäni koira työparina jo vuodesta 1999 pienimuotoisesti, mutta nyt saimme siihen loistavan sosiaalipedagogisen koiratoiminnan koulutuksen tukemaan työskentelyä.

Sotkamon seurakunnan varhaisnuorisotyön toimintasuunnitelmaan kuuluu koulutyö sekä lasten ryhmätoiminnan tukeminen sosiaalipedagogisen koiratoiminnan avulla.

Tämän kirjeen mukana tulee täytettäväksi ja opettajalle palautettavaksi; Osallistumislupa Tunne Tassusi ryhmätoimintaa varten. Osallistumisluvan tiedot ovat tärkeitä lapsenne turvallisuuden vuoksi. Lappu säilytetään ja hävitetään asianmukaisesti ryhmän päätyttyä

Mikäli teillä heräsi jotain kysyttävää, niin vastaan mielelläni kysymyksiinne.

Ystävällisin terveisin

Mirva Heikkinen (mirva.heikkinen@evl.fi)

Kirkon nuorisotyöohjaaja/ Sotkamon seurakunta

OSALLISTUMISLUPA KOIRAN KANSSA RYHMÄTOIMINTAA VARTEN

Kaikki tähän kerrotut asiat ovat luottamuksellisia ja vain ohjaajalle tarkoitettuja tietoja. Näin voimme järjestää lapselle henkisesti ja fyysisesti turvallisen tuokion koiran kanssa. Lomake säilytetään ja hävitetään asianmukaisesti.

Nimi _____

Osoite _____

Puhelin _____

Allergiat, sairaudet, mahdollinen lääkitys ja ohjeistus mahdollista lääkitystä varten: _____

Oppimisvaikeudet tai muut mahdolliset toimintaan vaikuttavat asiat: _____

Koiran kanssa toimintaan vaikuttavat asiat: _____

Sana on vapaa, onko jotain muuta mitä haluatte kertoa lapsestanne tai perheestänne: _____

Huoltajan nimi _____

Huoltaja puhelinnumero: _____

Lapsemme saa osallistua toimintaan mikä päivä, missä, moneltako, monta kertaa kokoontuu...

Ympyröi oikea vaihtoehto:

KYLLÄ

EI

Paikka ja aika: _____

Huoltajan allekirjoitus: _____

Turvallisuusasiakirja

Turvallisuusvastaavan nimi
Yhteystiedot

Mirva Heikkinen
Sotkamon Srk/ varhaisnuorisotyö
Salmelantie 1
88600 SOTKAMO

1. Perustiedot toiminnasta

Toiminnan nimi	Tunne- ja vuorovaikutus oppitunnit
Aika	pm.kk.-pm.kk.vvvv 5 kertaa kerran viikossa 45 min
Osanottajamäärä	9 oppilasta, 1 harjoittelija, 1 työntekijää
Ikä	2006-2007 syntyneet
Henkilöstö	Mirva Heikkinen sosiaalipedagoginen koiratoiminnan ohjaaja/ kirkon nuorisotyönohjaaja Nimi Sukunimi/ Harjoittelija

2. Kuvaus toiminnasta

Sosiaalipedagoginen koiratoiminnan pienryhmä, joka kokoontuu koululla koulun oppituntien aikana. Tavoitteena on lasten saavan valmiuksia toimia toisten lasten kanssa ryhmässä. Saada positiivisia kokemuksia ryhmässä toimimisesta. Oppia tunnistamaan omia tunteitaan sekä vahvuuksiaan koiratoiminnan avulla. Ryhmä kokoontuu kerran viikossa oppituntin ajan.

Ensimmäinen oppitunti pidetään ilman koiraa, jolloin varmistetaan että oppilaat osaavat ottaa koiran oikein vastaan ja käyttäytyä koiran kanssa turvallisesti.

Ensimmäisellä tunnilla tehdään yhteiset pelisäännöt.

3. Kuvaus osallistujille annetusta ennakotiedosta

Opettaja ja erityisopettaja ja/ tai koulukuraattori kokoavat ryhmän. Oppilaiden vanhemmille annetaan kotiin ennakkokirje toiminnasta sekä osallistumislupa, jonka he täyttävät ja allekirjoittavat kotona.

4. Ohjelma

Muokataan yhdessä opettajien kanssa, jotta saadaan juuri ryhmälle sopiva kokonaisuus.

- * TUTUSTUTAAN Opetellaan koiran ensikohtaamista lelukoiran avulla
- * TUNTEET Tunteiden tunnistamista
- * MINÄ JA MUUT Kuka minä olen ja minkälaisesta perheestä tulen.
- * ME OLLAAN VAHVOJA Omien vahvuuksien tunnistaminen.
- * MEILLÄ ON HYVÄ PORUKKA Ryhmässä toiminta harjoituksia ja päätös

5. Toimintaan liittyvien vaarojen arviointi

Vaarojen tunnistus:

Toiminta suunnitellaan siten, että vaaratilanteita ei pääse syntymään. Lapset eivät ole koskaan tilassa yksin eivätkä yksin koiran kanssa ilman valvontaa. Ennakkotiedot lapsista on tärkeää, jotta voidaan suunnitella toiminta turvallisesti.

Toimenpiteet vaarojen poistamiseksi:

Ennakkotiedot lapsista on tärkeää. Toimintaan ei voi osallistua, mikäli lapsesta ei ole tarvittavia ennakkotietoja. Keskustellaan myös opettajan kanssa.

Ennakkoon opetellaan miten koiraa lähestytään ja kuinka koiran kanssa toimitaan. Näin pidetään huolta koiran turvallisuudesta

Tiedossa on mistä löytyy toinen aikuinen ihminen, mikäli tilanne sitä vaatii. Mukaan tunneille otetaan harjoittelija, mikäli sellainen on käytettävissä.

Sairaskohtaukset

- Jos on tiedossa, että jollakin lapsista on jokin tietty sairaus, toimitaan tilanteen vaatimalla tavalla.
- Jos tulee henkilölle josta ennakkotietoja ei ole jonkin sairauden osalta tai kohtaus ei liity ennakkoon tiedossa olevaan sairauteen toimitaan tilanteen vaatimalla tavalla ja tarvittaessa elvyttämällä ja hälyttämällä apua hätäkeskuksesta 112.

6. Liite Turvallisuusohjeet koiran kanssa toimiessa.

Turvallisuusasiakirjan käsittely

1. Asiakirjan hyväksyminen

Esimiehen ja johtavan opettajan

allekirjoitus ja päivämäärä

xxxxxxxxxxxxx

kirkkoherra

xxxxxxxxxxxxx

johtava opettaja

2. Asiakirjaan perehtyminen

Turvallisuusvastaavan

allekirjoitus ja päivämäärä

Mirva Heikkinen,

Sosiaalipedagoginen koiratoiminnan ohjaaja/

Kirkon nuorisotyönohjaaja

TURVALLISUUSOHJEET KOIRAN KANSSA TOIMIESSA

1. Tarkista tilan koirakäytäntö. Onko koira tervetullut taloon? Tarkista reitit tilaan tullessa.
2. Onko ryhmässä allergisia lapsia?
3. Tutustu tilaan ennakkoon ja tarkista että tila on koiralle turvallinen.
4. Tutustu tilaan koiran kanssa ennakkoon.
5. Ensimmäinen ryhmäkerta ilman koiraa. Opetellaan miten koiraa tervehditään ja sovitaan yhteiset pelisäännöt.
 - Koira pitää siitä että silität sitä hellästi.
 - Varo koiraa liikkuessasi, sillä koira on pienikokoinen.
 - Koiralle annetaan vain koiran omia makupaloja, ettei sillä tule mahakipeäksi.
 - Koiraa ei voi pakottaa olemaan luona.
 - Koiraa ei nosteta syliin, sillä koira voi tippuessaan loukata itsensä.
6. Lattialle tippuneet tavarat nostetaan ylös, jotta koiralle ei tule vahinkoa.
7. Koira on asianmukaisesti hoidettu, madotettu ja rokotukset ovat kunnossa.
8. KOIRAN NIMI on vakuutettu VakuutusyhtiöXXXXXX, vakuutukseen sisältyy koiran vastuuvakuutus. Vakuutusnumero on XX-XXX-XX-X

OPPILAAN ARVIOINTILOMAKE

Nimi _____

Päivämäärä _____

Tunnin aihe _____

Oma suoriutuminen:

Työskentelyni sujui mielestäni

Yhteistyö koiran kanssa sujui

Jaksoin tänään osallistua toimintaan

Koiran suoriutuminen:

Koiran työskentely sujui mielestäni

Koira jaksoi tänään osallistua toimintaan

Tänään teimme:

Tänään opin tai jäin miettimään:

Ensi kerralle toivoisin:

OHJAAJAN ARVIOINTILOMAKE

Mikä ryhmä:
Osallistujat:
Ryhmäkerran tavoite:
Ryhmäkerran sisältö:
Millainen tunnelma oli? Kiire?
Huomioinko minä jokaisen ryhmäläisen? Mitä jäi erityisesti mieleen ryhmäläisistä? Nousiko joku erityisesti?
Huomioiko koira erityisesti jonkun ryhmäläisen?
HUOMIOI! Seuraavalle kerralle:

1. kokoontuminen

TUTUSTUTAAN

Tavoitteena: Tutustuminen ja toistemme erilaisuuden huomaaminen. Tuleviin tapaamisiin valmistautumien.

1. KUULUMISKIERROS KOIRAKORTTIEN AVULLA

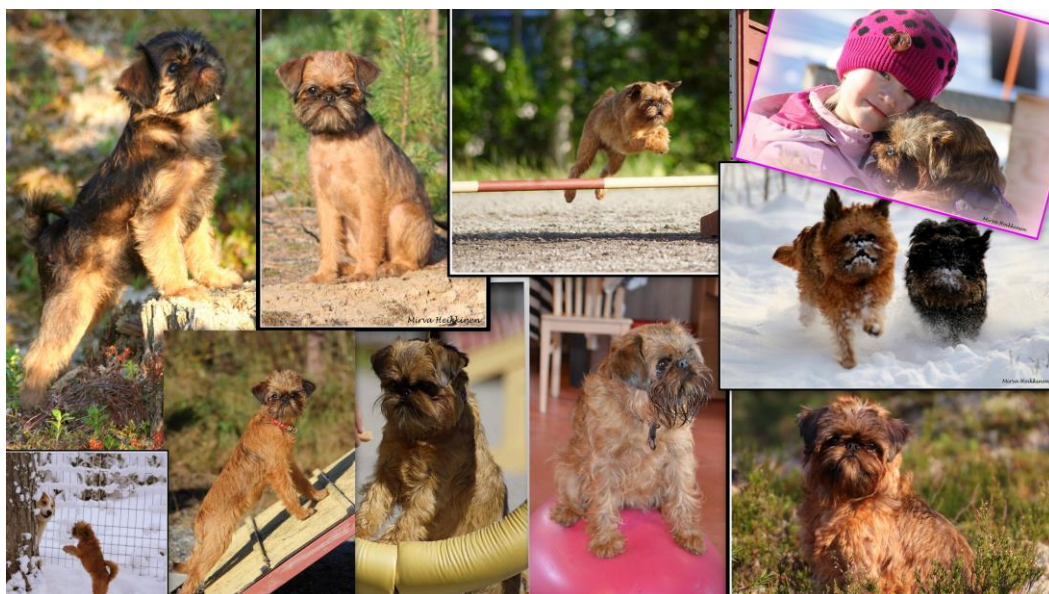
Tutustumme toisiimme lattialle levitettyjen koirien kuvien avulla. Valitaan yksi tai useampi koira, joka miellyttää itseä. Kerrotaan koiran avulla, Nimi, Harrastukset, Mistä tykkään, Onko perheessä koira/muita eläimiä

2. MEITÄ ON MONENLAISIA, KOIRIA JA IHMISIÄ

Levitetään koirien kuvat takaisin lattialle. Katsotaan kuvia ja mietitään mitä minkäkin rotuinen koira tekee. Chihuahua, griffon bruxellois, beagle, dobermanni, bordercollie, punainen irlanninsetteri, labradorinnoutaja, kaukasian paimenkoira, saluki, mäyräkoira, suomen ajokoira, Samalla juttelemme koirien erilaisuudesta ja ihmisten erilaisuudesta ja eri koirarotujen perustehtävistä. Samalla lailla kuin koiria on erilaisia, niin on ihmisiäkin. Voimme jutella samalla myös koirien harrastuksista ja mitä oppilaat harrastavat.

3. SOS.PED.KOIRAN ESITTELY

Otetaan kuvia koirasta esille ja kerrotaan, millainen koira on ja siitä että koira tulee seuraavalla kerralla mukaan koululle.

4. TURVALLISUUSOHJEET KOIRAN KANSSA TOIMIMISEEN

Mukana on pehmokoirra, jonka avulla näytetään, kuinka koiran kanssa käyttäydytään. Jutellaan säännöistä, jotka joudutaan ottamaan huomioon, kun koira on seuraavalla kerralla mukana. Pehmokoiran kanssa voidaan konkreettisesti näyttää, miten koira lähestytään. Vai odotetaanko että koira lähestyy itse. Kannattaa ottaa mukaan oman koiran näköinen koira. Samalla jutellaan koiran kohtaamisesta ja kokeillaan toisillemme, kuinka koira silitetään. Kumarrutaanko päälle ja laitaanko käsi koiran silmien eteen ja taputetaan päähän. Hyökätääkö vauhdilla kohti ja piiritetäänkö koira? Miltä tuntuu, jos niin tehdään itselle? Voiko vierasta koira mennä äkillisesti tervehtimään? Pitääkö ensin kysyä lupa omistajalta?

Teemme yhteiset pelisäännöt!

5. KOLLAASIN ASKARTELU

Askarrellaan kollaasi leikkaamalla vanhoista Koiramme lehdistä koirien kuvia. Jokainen tekee itsellensä taulun; Millainen koira olisi, jos olisi koira tai haluaisi olla ja miksi. Leikkaamisen ja liimaamisen lomassa on hyvä jutella ja tutustua toisiimme lisää. Samalla kun kädet tekevät työtä on helpompi puhua, kun ei tarvitse keskittyä pelkästään siihen mitä sanoo.

Työt esitellään toisille ja kerrotaan niistä, jos tilanne sen sallii. Jos ei salli, jätetään huoneen seinälle odottamaan seuraavaa kertaa.

6. PALAUTE ENSIMMÄISESTÄ TUNNISTA HYMIÖKORTEILLA

Valitaan koirahymiökorteista yksi miltä nyt tuntuu? Oppilaat nostavat pinkasta sen hymiön mikä vastaa hänen tunnettaan kysymyksestä. Voimme tehdä tämän siten että asetumme riviin selät vastakkain, jolloin vain ohjaaja näkee nostetut hymiöt. Havainnointia helpottaa, jos hymiöistä jokainen on erivärisellä pohjalla.

- Jännittääkö kun kouluun tulee koira?
- Tunti oli mukava.
- Tunnilla oli tylsää
- Minulla on rauhallinen olo.

2. kokoontuminen

TUNTEET

Tavoitteet: Tunteiden tunnistaminen ja niiden nimeäminen.

Ohjaajalle:

Jokaisella ihmisellä on tunteita. Niiden tunnistaminen ja nimeäminen voi vain olla joskus vaikeaa. Mitä paremmin ihminen tuntee itsensä ja oppii tuntemaan omat tunteensa, sitä paremmat mahdollisuudet hänellä on myös tunnistaa toisen ihmisen tunnetiloja. Ihmisellä sanotaan perustunteiksi niitä tunteita, mitkä ovat helpoimmin luettavissa hänen kasvojen ilmeistään. Näitä ovat pelko, viha, suru, ilo hämmennys ja inho. Sosiaalisia tunteita ovat taas ne jotka syntyvät vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa esimerkiksi rakkaus, häpeä ja syyllisyys.

1. KUULUMISKIERROS

Ensin istutaan ringiin lattialle, jotta koira saa kiertää kaikki osallistujat ja he saavat tervehtiä koira. Tämä on tärkeää, sillä koira toimii tässä omassa työssään. Oppilaille taas on tärkeää, että he saavat fyysisesti silittää koira ja tervehtiä sitä. Samalla käydään kuulumiskierros. Oppilailla on paljon asiaa, mitä aikuiset eivät ehdi kuunnella, mutta näillä kerroilla siihen on hyvä käyttää aikaa.

2. KOIRATUNNEKORTIT

Levitetään lattialle Koiratunnekortit. Koiramaiset tunnekortit voi tehdä itse leikkaamalla ilmeikkäiden koirien kuvia lehdistä tai ottamalla kuvat itse. Koirakuvakortteja on myös myytävänä.

Pyydetään oppilaita ottamaan lattialta kolme kuvaa, joista oppilas löytää jonkun tunteen, miltä tuntuu juuri nyt. Kirjoitetaan tunteet pahville.

3. MILTÄ TUNTEET TUNTUVAT?

Tunteet tuntuvat eri kehon osissa. Osa tunteista vaatii meiltä toimintaa ja osa tunteista taas lamaannuttaa meidät. Aalto- yliopistossa on tutkittu tunteiden kehokarttoja ja sitä, missä ruumiinosassa eri tunteet tuntuvat.

Noustaan seisomaan ja mietitään yhdessä missä eri tunteet tuntuvat:

Missä tuntuu kun vihastuu? Koko kroppa jäykistyy. Pään täyttää tunne vihastumisesta, eikä mahdu enää ajatukset mukaan.

- Viha antaa rohkeutta itsemme ja toisten puolustamiseen. Vihasta saa sisua mennä eteenpäin, koska puolustamme jotain itsellemme arvokasta ja tärkeää.
- Pelko auttaa meitä vaaratilanteessa ja hälyttää meitä uhasta. Pelko saa suojautumaan ja hakeutumaan turvaan. Pelko on suojaava voima, sillä se saa meidät hakeutumaan turvaan.
- Suru auttaa luopumaan jostain tärkeästä ja suuntaamaan kohti uutta.
- Syyllisyys auttaa korjaamaan tekoja, jotka ovat vahingoittaneet itseämme tai muita.
- Häpeä auttaa meitä ymmärtämään oman vaikutuksemme muihin ihmisiin ja ohjaa käyttäytymistämme.
- Jännitys pitää meidät valppaina, jotta osaamme toimia oikein uusissa tilanteissa.
- Epävarmuus ohjaa meitä hakemaan tietoa tai kokemusta jostain mistä emme tiedä.
- Inho ohjaa meitä valitsemaan meille sopivia asioita.
- Ahdistus auttaa muuttamaan asioita. Se auttaa meitä miettimään mitä pitäisi tehdä toisin, jotta meillä olisi hyvä olla. Usein ahdistus edeltää päätöksentekoa.

Missä tuntuu rakastumisen tunne? Sydämessä, päässä ajatukset sumenee, vatsassa, polvissa...

- Ilo kannustaa meitä tekemään jotain toistemme hyväksi. Ilo näyttää suunnan jota kohti kulkea.

Tunteet kirjasta Jääskinen&Pelligcioni; Mitä sä rageet? Lapsen ja nuoren tunnetaitojen tukeminen. Nuorille hyvä kirja on Cacciatore & Karukivi: Mielelön fiilis Hyvän mielen käsikirja.

Samalla kun oppilaat ilmaisevat tunteitaan esittämällä niitä tarkkaile, miten koira reagoi. Ota tarvittaessa koira omalle paikalle, jos koira on herkkä reagoimaan tunteisiin. Mutta anna myös oppilaiden huomata, esimerkiksi miten koira reagoi vihan tunteeseen.

Koira aistii ihmisestä, onko ihminen levoton, surullinen, iloinen ja usein koira toimii myös sen mukaisesti. Koira osaa lukea ihmistä. (Ahonen Liisa artikkeli Koirat kasvun ja kehityksen tukena koulussa, Ikäheimo Kaija toim. Karvaterapiaa-eläinavusteinen työskentely Suomessa 2013.)

4. ONKO KOIRALLA TUNTEITA?

Kyllä koiralla on tunteita ja koira näyttää tunteensa hyvin, kun sitä vain osaa lukea oikein tätä kutsutaan koiranlukutaidoksi. Koira ilmentää tunteitaan samalla lailla kuin ihminenkin eli koko kropallaan. Innostuneisuus näkyy koira selvästi koiran hännästä. Innostuneen koiran koko kroppa saattaa olla hieman jännittynyt ja koira saattaa haukahdella.

Koira voi väsyä ja vetäytyä silloin omaan petiin tai johonkin syrjään levähtämään, missä sen pitää saada olla rauhassa.

Koira voi myös pelätä. Silloin kun koira tuntee olonsa uhatuksi, syttyy luontainen tarve puolustautua. Merkkejä voi olla irvistely, murina ja paikoilleen jähmettyminen.

Lisää tietoa löytyy mm. kirjasta Valkila Noora: Kasvata koirasta kunnon kaveri. Tammi 2013.

3. kokoontuminen

MINÄ JA MUUT

Tavoitteet: Oppilas tiedostaa, ketä hänen lähipiiriinsä kuuluu ja keneen hän voi ottaa yhteyttä tarvittaessa. Muistuttaminen että Minä olen tärkeä ja minun nimeni on tärkeä.

1. KUULUMISKIERROS

Istutaan lattialla ja kuunnellaan mitä kenellekin kuuluu. Koira saa käydä kiertämässä oppilaat.

2. TEHTÄVÄNOPPA

Jokainen lapsi istuu ringissä lattialla. Noppa on ringin keskellä ja koira on opetettu pyöräyttämään noppaa naksuttimen avulla.

Koira pyöräyttää tassulla noppaa ja saa hakea palkinnon (mukapala) lapselta

Tavoitteena tehtävässä on ryhmäläisten tutustuminen toisiinsa sekä toistensa erilaisiin perheisiin.

- Ketä perheeseeni kuuluu?
- Mitä lemmikkieläimiä perheelläni on?
- Millaisessa talossa asun?
- Mikä on mukavinta perheessäni?
- Nimeni tarina?
- Perheemme yhteinen harrastus?

3. Tehdään itsenäisesti tehtävä

Tehdään piirros jonka keskiöön tulen minä itse ja ympärille oma perhe ja läheiset Isä, Äiti, Kaveri, Koira, Mummu, Kissa, Sisko, Veli.

Eri väreillä vedetään viiva kenelle kerron seuraavasta jutusta ensin.

- kun olen surullinen (sininen)
- Kun iloitsen jostain (keltainen)
- kun tarvitsen hellyyttä (punainen)
- kun olen vihainen ja minua suututtaa (musta)
- kun olen ihastunut (vaaleanpunainen)

- kun onnistuin jossain (vihreä)

Käydään läpi yhdessä joitain osia kuviosta. Riippuen miten tuttu ryhmä on keskenään ja mikä on ryhmän luottamuksen vaihe.

4. Minun nimeni

Mietitään millä saa koiran huomion herätettyä?

Se on koiran nimen sanominen ääneen. Koira tunnistaa nimensä ja yleensä ehdollistunut siihen, että kun hänen nimensä sanotaan, jotain kivaa tapahtuu.

Kaverin saa kuulemaan samalla lailla. Kun sanot ystäväsi nimen, hän toden näköisesti kääntyy sinua kohti ja kuuntelee sinua.

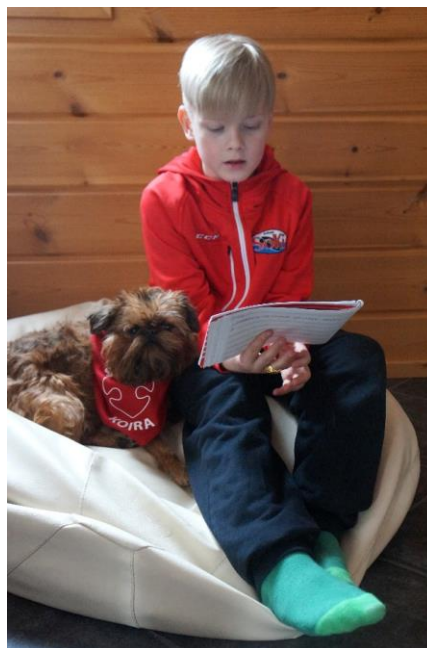
(Mikäli aikaa on tässä on hyvä leikkiä Läpsyä. Nimileikki, jossa toiset istuvat ringissä ja yksi seisoo lehden kanssa keskellä. Ringissä yksi sanoo toisen ringissä olevan nimen ja hän yrittää sanoa mahdollisimman nopeasti jonkun toisen nimen. Mikäli keskellä olija ehtii läpsäistä lehdellä polvelle, ennen nimen sanomista, vaihtuu keskellä olija. Rinkiin menevä sanoo uuden nimen ennekuin ehtii istuutua alas. Jos istuutuu, niin keskellä olija voi läpsäistä lehdellä ja ringiin menijä joutuu takaisin keskelle.)

5. Jokainen rakentaa itselleen nimi korun

Tarvikkeet joustava helmikuminauha, kirjainhelmiä ja muita kivoja helmiä.

6. Minä ja koira valokuva

Jokaisesta oppilaasta otetaan valokuva yhdessä koiran kanssa. Näistä kuvista tehdään kortti, joka annetaan viimeisellä kerralla oppilaalle muistoksi yhteisistä hetkistä. Samalla on hyvä jutustella pieni hetki jokaisen kanssa erikseen kuulumisia.

4. kokoontuminen

ME OLLAAN VAHVOJA

Tavoitteena: Lapsen huomata, että olemme erilaisia. Toinen oppii asioita toisella tavalla kuin toinen. Jokainen on tärkeä ja jokaisella on omia vahvuuksia!

1. KUULUMISKIERROS

Istutaan lattialla ja kuunnellaan mitä kenellekin kuuluu. Koira saa käydä kiertämässä oppilaat.

2. MAKUPALAN PIILOTUS

Viedään koira toiseen huoneeseen ja jokainen lapsi saa laittaa koiralle lattialle (tai johonkin mihin koiralla on mahdollisuus ylettää) makupala.

Sitten jokainen pysähtyy lähelle omaa makupalaansa, jotta voi seurata milloin koira löytää makupalan. Jos makupala ei löydy, niin oppilas saa auttaa koira.

Jutellaan aisteista ja siitä missä koira voi olla hyvä ja missä taas ihminen voi olla hyvä ja mitkä asiat siihen voi vaikuttaa. Koiralla on ihmistä monta kertaa parempi hajuaisti. Tätä voidaan hyödyntää esimerkiksi koiran kanssa harrastaessa, Palveluskoirien haku- ja jäljestyskokeita, metsästyskoirien verijälkeä, pelastuskoiratoimintaa, sienikoira-toimintaa. Koiralla on niin hyvä hajuaisti, että se voi toimia myös töissä hajuaistinsa avulla, esimerkiksi tullissa, poliisilla, haittaeläintunnistekoirana... (Kaimio Tuire, Pennun kasvatus 2006)

3. KUKA LUOKKAKAVERISI OSAA MIELESTÄSI

Tehdään moniste, jossa pyritään siihen, että jokainen luokkakaveri mainitaan listassa vain kerran. Mikäli tunnet porukan, niin lisää listaan sellaisia taitoja, joita tiedät luokassa olevan. Tavoitteena on, että jokainen kuulee nimensä ainakin kerran jossain kohdalla.

Kuka luokkakaverisi osaa mielestäsi

- a. piirtää hyvin
- b. laulaa hyvin
- c. laskea hyvin
- d. lukea hyvin
- e. juosta hyvin
- f. hiihtää hyvin
- g. keksiä kivoja leikkejä
- h. auttaa muita
- i. pelata hyvin jalkapalloa
- j. tunnistaa eläimiä ja kasveja
- k. kertoa hyviä vitsejä
- l. tanssia hyvin
- m. soittaa instrumenttia
- n. askarrella taitavasti
- o. näytellä hyvin
- p. selvittää ristiriitoja
- q. pitää salaisuuden
- r. osaa pelata tietokoneella taitavasti
- s. on hyvä kalastamaan
- t. on hyvä hoitamaan koiria
- u. osaa tehdä nuotion
- v. osaa tehdä pannukakun
- w. osaa ottaa rennosti

4. MINUN VAHVUUTENI

Istahdetaan alas lattialle/ patjoille. Levitetään keskelle vahvuuskortit ja etsitään jokainen itselle vähintään kaksi omaa vahvuutta. Missä minä olen hyvä. Itselle vahvuuden etsiminen voi olla vaikeaa, mutta tässä voi ohjaaja auttaa. Vahvuuskortteja on useita erilaisia. Tässä kuvassa näkyvät Pesäpuu ry:n vahvuuskortit.

Jokainen saa kertoa toisille, missä tuntee olevansa hyvä.

Tätä voi myös jatkaa vielä siten, että jokaiselle etsitään porukalla vielä yksi hyvä vahvuus.

5. KOIRAN VAHVUUDET

Etsitään koiralle yhdessä vahvuuskortit. Ja jutellaan yhdessä missä kaikessa koira voi olla hyvä ja miksi. Minkä verran vaikuttaa koiran rotu siihen, missä koira on hyvä. Esimerkiksi vinttikoirat ovat hyviä juoksemaan, suomenajokoira on hyvä hakemaan jänistä, bordercollie on hyvä paimentama

5. kokoontuminen

MEILLÄ ON HYVÄ PORUKKA

Tavoitteena: On ryhmän yhteishengen vahvistaminen. Tehdään harjoitteita, jotka tukevat yhdessä tehtäviä asioita!

1. KUULUMISKIERROS

Istutaan lattialla ja kuunnellaan mitä kenellekin kuuluu. Koira saa käydä kiertämässä oppilaat.

2. RAKENNETAAN ESTERATA KOIRALLE

Rakennetaan pareittain tai kolmen hengen ryhmissä esteradan pätkä koiralle. Jokainen pari/ ryhmä suunnittelee ja toteuttaa radan. Rata voidaan tehdä joko ulkona tai sisällä. Sisällä käytetään hyödyksi tuoleja, pöytiä, patjoja, kirjoja, harjanvarsia...

Ulkona käytetään hyväksi luonnonmateriaaleja. Myös ihmisiä voi käyttää esimerkiksi yli kiipeämiseen.

Ohjaaja tarkistaa jokaisen radan osan, jotta se on koiralle turvallinen suorittaa. Esteradan rakennettua jokainen saa suorittaa oman ratansa koiran kanssa makupalojen avulla.

Toisten ryhmien tehtävä on kannustaa suorittavaa ryhmää ja jokainen ryhmä antaa positiivista palautetta suorittaneelle ryhmälle.

3. YSTÄVYYDEN KOIRANKOPPI

Askarrellaan valmiiksi koirankoppi, joka laitetaan luokan seinälle. Jokaiselle annetaan tehtäväksi piirtää valkoiselle kartongille koiralle luu. Luuhun kirjoitetaan hyvän ystävän tunnusmerkkejä. Millainen on hyvä ystävä? Luotettava, mukava, osaa pitää salaisuuDET, hauska, osaa kuunnella... Saa tehdä useamman. Nämä luut kiinnitetään muistutamaan luokkaa ystävyysmerkkien merkityksestä luokan seinälle.

4. KALANRUOTO MAKUPALAN PILOTUS

Sisällä asetutaan makaamaan kalanruotomuodostelmaan, siten että jokaisen pää on edellisen vatsan päällä. Ohjaaja laittaa makupaloja oppilaiden jalkojen tai käsien päälle. Koira saa etsiä makupalat oppilaiden seasta. Tämä on oppilaista hyvin hauskaa, kun koira tulee nenänsä kanssa haistelemaan lähelle. Kannattaa ottaa huomioon koiran koko, jottei vahinkoja pääse syntymään.

5. PALAUTTEEN ANTAMINEN

Palataan takaisin niihin ensimmäisiin koiratunnekortteihin, millä aloitettiin tunnesanojen etsiminen. Levitetään koiratunnekortit oppilaiden keskelle ja jokainen saa ottaa yhden tai useamman kortin. Korttien avulla annetaan palautetta näistä tunteista.

6. MUISTOKORTIN JAKAMINEN

Jokaiselle oppilaalle annetaan muistoksi kortti, missä on kuva oppilaasta yhdessä koiran kanssa. Korttiin on kirjoitettu myös jokin vahvuutta tukeva runo, ajatelma...

Mikäli kyseessä on luokka, voi luokkaan jättää myös muita tunneilla otettuja kuvia toiminnasta. Näiden avulla opettajan on helpompi lähteä muistelemaan oppilaiden kanssa yhdessä tehtyä matkaa. Samalla voi palauttaa mieliin niitä tunnesanoja, vahvuuksia ja ystävyyden merkitystä.

